

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Petra Kašparová

TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ A JEHO RESOCIALIZAČNÍ POTENCIÁL
HOUSE ARREST PUNISHMENT AND ITS SOCIAL REHABILITATION POTENTIAL

Praha 2020

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jitka Lorenzová, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí mé diplomové práce, paní doc. PhDr. Jitce Lorenzové, Ph.D., za vstřícný, velmi podporující přístup při vypracování této práce. Vážím si velké trpělivosti, důvěry a cenných rad, které mi byly poskytnuty. Dále bych chtěla poděkovat justičním pracovníkům, kteří se do výzkumu zapojili. Poděkování za podporu si zaslouží i má maminka. Velké poděkování patří mému zesnulému dědečkovi, který mě podporoval v průběhu celého pětiletého studia.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 17.12. 2020

.....

Bc. Petra Kašparová

Anotace

Cílem sociálně pedagogicky orientované diplomové práce je zjistit sociálně integrační přínos trestu domácího vězení. Práce má teoreticko-empirický charakter. Teoretická část práce se opírá o odbornou literaturu s tematikou trestu, historie a zahraničních zkušenostech s trestem domácího vězení v kontextu principů restorativní justice. Zároveň je vymezena činnost probačních úředníků a problematika alternativního trestání je reflektována z pohledu sociální pedagogiky jako životní pomoci. Pro empirickou část práce byl zvolen kvalitativní výzkum zjišťující přínosy a slabiny trestu domácího vězení v současné probační praxi. Rozhovory proběhly s probačními pracovníky z oddělení elektronického monitorovacího systému a soudci, kteří trest domácího vězení ukládají. Na základě výzkumu budou navržena doporučení pro efektivní využívání trestů domácího vězení.

Klíčová slova

alternativní trest, domácí vězení, resocializace, integrace, justice

Annotation

The objective of the socially and pedagogically oriented diploma thesis is to find out the social and integration benefit of the house arrest punishment. The thesis has a theoretical-empirical nature. The theoretical part of the thesis is based on professional literature with the topics of punishments, history and foreign experience with the home arrest punishment within the context of restorative justice principles. At the same time, there is defined the activity of probation officers, and the issue of alternative punishments is reflected from the perspective of social pedagogy as a life aid. Qualitative research discovering benefits and weaknesses of the home arrest punishment in the current probation practice was selected for the empirical part. There were carried out interviews with probation workers from the department of electronic monitoring system and judges who impose the home arrest punishment. There will be proposed recommendations for the efficient use of the home arrest punishment on the basis of the research.

Keywords

alternative punishment, house arrest, social rehabilitation, integration, judicial

OBSAH

Úvod	10
<i>TEORETICKÁ ČÁST</i>	12
1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	12
1.1. Sociální pedagogika v kontextu trestu domácího vězení	12
1.2. Sociální pedagogika jako životní pomoc	13
1.3. Resocializace	13
1.4. Integrace	14
1.5. Trest	14
1.6. Účel trestu	15
1.7. Přečiny a zločiny	15
2. RESTORATIVNÍ JUSTICE	16
2.1. Definice restorativní justice	16
2.2. Cíle restorativní justice	16
2.3. Restorativní přístup	16
2.4. Základní rozdíl mezi retributivní a restorativní justicí	17
3. ALTERNATIVNÍ TRESTY	18
3.1. Pojem a účel alternativních trestů	18
3.2. Jednotlivé druhy alternativních trestů	19
3.3. Výchovný potenciál alternativních trestů	19
4. TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ	22
4.1. Historický exkurz	22
4.2. Pojetí trestu domácího vězení	22
4.3. Základní funkce trestu domácího vězení	23
4.4. Právní ukotvení trestu domácího vězení	23
4.4.1. Trestní zákoník § 60 Domácí vězení	23
4.5. Trest domácího vězení v Evropě	24
5. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA	27

5.1.	Poslání PMS.....	27
5.2.	Cíle činnosti PMS	27
5.3.	Pracovníci Probační a mediační služby ČR.....	28
5.3.1.	Úloha probačního pracovníka v uloženém trestu domácího vězení	29
6.	ELEKTRONICKÝ MONITOROVACÍ SYSTÉM	31
6.1.	Základní pojmy elektronického monitorovacího systému.....	31
6.2.	Počátky elektronického monitorovacího systému	32
6.3.	Programy elektronického monitorovacího systému	32
6.4.	Princip fungování zařízení EMS.....	33
6.4.1.	Kontrola výkonu trestu domácího vězení a uložené povinnosti.....	34
7.	VÝZKUMY.....	36
7.1.	Zahraníční a české výzkumy.....	36
8.	SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI.....	40
8.1.	Shrnutí teoretických východisek.....	40
	<i>EMPIRICKÁ ČÁST</i>	41
9.	CÍL VÝZKUMU A HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA	41
9.1.	Hlavní výzkumná otázka	41
9.2.	Dílčí výzkumné otázky	41
10.	METODOLOGIE	42
10.1.	Metoda sběru dat	42
10.2.	Charakteristika participantů	42
10.3.	Analýza dat.....	44
10.4.	Etika výzkumu.....	44
11.	VÝSLEDKY VÝZKUMU	46
11.1.	Kategorie č. 1 - Institut trestu domácího vězení.....	46
11.2.	Kategorie č. 2 - Institut trestu odnětí svobody	48
11.3.	Kategorie č. 3 - Probační pracovník.....	50
11.4.	Kategorie č. 4 – Odsouzený	52

11.5.	Kategorie č. 5 – Podmínky	54
11.6.	Kategorie č. 6 – Faktory	55
11.7.	Kategorie č. 7 – Kontinuita	56
12.	ZODPOVĚZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	58
12.1.	DVO1: Mají justiční pracovníci zkušenost s trestem domácího vězení?.....	58
12.2.	DVO2: Jak justiční pracovníci hodnotí zavedení trestu domácího vězení do českého soudnictví a výkonu trestu?	58
12.3.	DVO3: Jak hodnotí justiční pracovníci výhody a nevýhody trestu domácího vězení? 59	
12.4.	DVO4: Jaké jsou přínosy a slabiny trestu domácího vězení pro pachatele a společnost? 60	
12.5.	DVO5: Jsou podle justičních pracovníků typické trestné činy, za které je vhodné ukládat trest domácího vězení?.....	61
12.6.	DVO6: Jsou podle justičních pracovníků typy pachatelů, pro které je trest domácího vězení vhodnější než pro jiné pachatele?	61
12.7.	DVO7: Má trest domácího vězení větší šanci ovlivnit integraci pachatele do společnosti než trest odnětí svobody?	62
12.8.	HVO: Jak justiční pracovníci hodnotí sociálně integrační potenciál trestu domácího vězení? 62	
12.9.	Další zjištění nespádající pod výzkumné otázky.....	63
13.	DISKUSE	64
13.1.	Komparace výsledků výzkumu	65
13.2.	Limity mého výzkumu	66
13.3.	Efektivní využívání TDV na základě výsledků výzkumu – doporučení pro praxi	66
	ZÁVĚR.....	68
	Seznam literatury	69
	Seznam internetových zdrojů	72
	Zákony	74
	Další zdroje.....	74

Zkratky	75
Seznam tabulek.....	76
Seznam příloh.....	77

ÚVOD

Pro vypracování diplomové práce jsem si zvolila téma trest domácího vězení, jelikož jsem v prvním ročníku navazujícího magisterského studia absolvovala stáž na středisku probační a mediační služby v Praze. Během stáže jsem měla možnost konzultace s pracovníky elektronického monitorovacího systému. Tímto způsobem se mi naskytla možnost, dozvědět se více o problematice trestu domácího vězení. Účast na letní škole vězeňství pořádaná právnickou fakultou Univerzity Karlovy mě utvrdila, že trest domácího vězení je specifický alternativní trest, který v sobě skrývá mnoho pozitiv, ale převažují negativa jak ze strany pracovníků probační a mediační služby, tak soudců, kteří trest ukládají.

Samotné středisko probační a mediační služby uvádí, že trest domácího vězení je alternativním trestem, který je možné ukládat dospělým osobám za spáchání trestné činnosti nebo mladistvým za spáchané delikty, který byl s účinností od 1. 1. 2010 zaveden novým trestním zákoníkem a který rozšiřuje škálu alternativních trestů. Tento trest je v trestním zákoníku uveden jako druhý nejpřísnější za trestem odnětí svobody.

Podle trestního zákoníku může být trest domácího vězení uložen v případech všech neúmyslných trestných činů, jinak řečeno nedbalostních trestných činů, a těch úmyslných trestných činů, za které trestní zákoník stanoví trestní sazbu v maximální výši pěti let. Podmínkou je písemný souhlas odsouzeného a zároveň jeho příslib, že se bude v konkrétním čase zdržovat na určeném místě.

Při rozhodování, zda bude trest domácího vězení vhodnou alternativou, je třeba zvážit snahu rodiny odsouzeného k naplňování výkonu trestu.

Cílem této sociálně pedagogicky orientované diplomové práce je zjistit sociálně integrační přínos trestu domácího vězení. Práce má teoreticko-empirický charakter. Teoretická část podává, pokud možno ucelený obraz o problematice trestu domácího vězení. Jsou v ní využity zejména primární zdroje, jako jsou výzkumy, články a publikace o trestu domácího vězení, a dále pak interní metodiky probační a mediační služby oddělení elektronického monitorovacího systému.

Tematické zaměření kapitol teoretické části je následující, abych lépe pronikla do problematiky trestu domácího vězení, musela jsem nejprve vymezit základní pojmy, které jsou spojeny s tématem práce. Patří sem pojem sociální pedagogika ve vztahu trestu domácího vězení, dále pojmy resocializace a integrace, trest a jeho účel. V závěru první kapitoly je také vsuvka o přečinech a zločinech, jelikož tyto pojmy se budou dále objevovat v dalších kapitolách.

Ve druhé kapitole je objasněno chápání restorativní justice, ze které trest domácího vězení vychází, a jsou definovány její cíle. Zahrnuty jsou též postupy restorativní justice. Na závěr kapitoly jsem shrnula pro hlubší pochopení aktuálních trendů základní rozdíl mezi retributivní a restorativní justicí.

Ve třetí kapitole je vysvětlen pojem a účel alternativních trestů. Dále jsou vyjmenovány jednotlivé druhy alternativních trestů a jejich propojenost s trestem domácího vězení. Do kapitoly jsem rovněž zařadila výchovný potenciál alternativních trestů a představila resocializační a reintegrační program, o kterém z praxe vím, že je využíván a funguje. Na letní škole vězeňství jsem měla možnost poznat vedoucí pracoviště RRP. Spolu s vedoucí přišli dva klienti z programu RRP. Klienti vyprávěli své životní příběhy, zároveň představili, jak se do programu RRP dostali a jak jej využívají.

Ve čtvrté kapitole objasňuji historický kontext, proto se věnuji krátkému popisu historie trestu domácího vězení. Dále v kapitole pokračuji právním ukotvením trestu. Na závěr kapitoly jsem vybrala pro porovnání jednu z evropských zemí, vybrala jsem Rakousko, u kterého jsem našla aktuální počty monitorovaných osob pro porovnání s Českou republikou.

Pátá kapitola je přímo zaměřena na trest domácího vězení. Vzhledem k tomu, že probační a mediační služba projednává podmínky a zajišťuje výkon a kontrolu trestu, jsou v kapitole také zahrnuty poslání, cíle a úloha probační a mediační služby ve vztahu k trestu domácího vězení.

Stěžejní pro výkon trestu domácího vězení je elektronický monitoring. Elektronické náramky jsou důležitou součástí pro výkon domácího vězení. Z tohoto důvodu je šestá kapitola věnována vývoji elektronického monitorovacího systému trestu domácího vězení a možným problémům, které jsou spojeny s využitím této technologie.

Poslední kapitola teoretické části práce je věnována zahraničním výzkumům na téma trestu domácího vězení ve spojení s elektronickým monitorovacím systémem. Též jsem předložila český výzkum z roku 2014, který mohu porovnat s výsledky svého výzkumu v empirické části práce.

Na závěr teoretické části práce je shrnutí nejdůležitějšího ve vztahu k řešenému tématu trestu domácího vězení.

V empirické části práce popisuji metodologii realizovaného výzkumu. Cílem výzkumu bylo pomocí polostrukturovaného rozhovoru s justičními pracovníky, zjistit sociálně integrační přínos trestu domácího vězení. Věřím, že můj výzkum přinese zajímavé současné poznatky a zkušenosti justičních pracovníků o přínosu trestu domácího vězení.

TEORETICKÁ ČÁST

1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1. Sociální pedagogika v kontextu trestu domácího vězení

Ve výkonu trestu domácího vězení odsouzený sice nevidí mříže či zdi vězení, ale trest domácího vězení, tak jako každý jiný trest zasahuje do sociálního fungování jedince a má vliv na psychiku odsouzeného. Trest domácího vězení tedy v sobě skrývá sociální a psychologický aspekt. Tyto aspekty jsou nedílnou součástí sociální pedagogiky, kterou lze v nejobecnějším vymezení chápat již od doby jejího definování v 19. století jako teorii a praxi řešení sociálních problémů na základě výchovy.

Sociální pedagogika může být také chápána jako teorie pomoci při zvládnutí konfliktů vznikajících v průběhu socializace (Kraus, 2008, s. 41). V pojetí Schillinga ji však lze chápat také jako pomoc všem věkovým kategoriím v různých životních situacích (Kraus, 2008, s. 41). Přestože zpočátku šlo o pomoc zejména dětem a mladým lidem, rozšíření orientace na všechny věkové skupiny, tak jak o něm hovoří Schilling, je dnes akceptováno napříč obory. Například v Pedagogickém slovníku je sociální pedagogika vymezena jako disciplína zabývající se širokým okruhem problémů spjatých s výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Sociální pedagogika též řeší otázky resocializace a reedukace trestaných osob (Průcha, 2009, s. 269).

Také ve Slovníku sociální práce (Matoušek, 2008) je sociální pedagogika definována jako odborná disciplína, která se zabývá rozpoznáváním sociálních činitelů ohrožujících vývoj člověka, a uplatňováním postupů, jež vyvažují jejich nepříznivé působení. Sociální pedagogika se zaměřuje jak na ovlivňování ohroženého dítěte, dospívajícího tak dospělého. Též se zaměřuje na ovlivňování prostředí, v němž ohrožená osoba žije (Matoušek, 2008, s. 199).

Trest domácího vězení je založen na víře ve spolupráci odsouzeného a na podněcování jeho pozitivních osobnostních stránek, zejména pak vůle odsouzeného zvládnout úskalí, které tento trest také obsahuje. V tomto smyslu jde o postup, který zapadá do sociálně pedagogického rámce, který podněcuje vůli ke svépomoci jako klíč k řešení obtíží a zvládnutí nároků životních situací.

1.2. Sociální pedagogika jako životní pomoc

Lidé ve výkonu trestu mohou být negativně ovlivněni pobytem ve vězení a důsledky odnětí svobody, které jsou známy jako tzv. prizonizace. Jako prevence prizonizace a z ní vyplývající resocializace může být užitečné využívání alternativních trestů, které nevedou k eliminaci důležitých rolí a nepřetrhávají vazby s nejbližším okolím (Vágnerová, 2014, s. 755). V této souvislosti trest domácího vězení lépe odpovídá humanistickému étosu konceptu sociální pedagogiky chápanému jako životní pomoc.

Z hlediska sociální pedagogiky (Kraus, 2008, s. 135) je taková pomoc chápána jako aktivní účast při řešení konkrétní životní situace, a to s konkrétním cílem, který vyplývá z daného ohrožení nebo nouze. Jedná se o soubor činností, kterými se snažíme kompenzovat odhalené nedostatky, což znamená aktivizovat člověka a pomáhat mu zajistit sociální a psychickou stabilitu a sociální nezávislost, tedy zkvalitnit jeho život.

Jde tedy o pozitivní pedagogiku zaměřenou na pomoc ke svépomoci, na rozvoj osobnosti a zlepšení životních podmínek, přičemž těžištěm sociálně pedagogické práce spočívá v prevenci, která je zaměřená na celou lidskou populaci (Laca, 2011, s. 195).

1.3. Resocializace

Výkladový slovník z pedagogiky (Kolář a kol., 2012, s. 116) definuje resocializaci jako převýchovu. Změna kvality některé stránky osobnosti, která se v rámci komplexu socializované osobnosti ukazuje jako rušivý element. Vytlačování asociálních stránek chování, postojů člověka v menším či větším rozsahu, jejich překonávání, posilování pozitivních stránek. Resocializace může probíhat speciálním programem (v dětském domově, v nápravném zařízení, v novém školním nebo pracovním prostředí).

Psychologický slovník (Hartl, 2010, s. 499) definuje resocializaci jako opětovné zapojení člověka propuštěného z dlouhodobé ústavní, vězeňské, nemocniční a jiné péče do společnosti. Zaměstnávání je důležitou součástí režimu výkonu trestu. Má význam nejen z hlediska vytvoření potřebných pracovních návyků a dosažení pracovní kvalifikace odsouzených jako důležitého prvku jejich resocializace, ale je prakticky nejdůležitější náplní rozvrhu dne představující smysluplné a obecně prospěšné trávení času. V neposlední řadě má zaměstnání pro odsouzené (a přeneseně pro jeho rodinu, ale i poškozené trestnou činností) a nepochybně i pro věznicí významný ekonomický přínos (Kráal, 2007, s. 59).

Z hlediska resocializace je také důležité, že příslušné státní orgány ve spolupráci s dalšími státními orgány, společenskými a jinými organizacemi poskytují péči občanům společensky hůře přizpůsobivým, např. lidem, kteří jsou propuštěni z protialkoholního léčení nebo po propuštění z výkonu trestu. Jde tedy o občany, kteří potřebují sociální péči k překonání nepříznivých sociálních dopadů. Cílem této péče je vytvářet aktivní vztah těchto občanů k práci, společnosti a napomáhat k tomu, aby vedli řádný způsob života (Pešatová, 2005, s. 118).

1.4. Integrace

Jedná se o poměrně široký pojem, v němž se uplatňuje řada aspektů filosoficko-etických, legislativních, sociálních, psychologických a pedagogických (Švingalová, 2003, s. 36). Obecně znamená plné začlenění jedince se stigmatem do společnosti, do přirozeného sociálního prostředí, v co nejvyšší možné míře (Švingalová, 2003, s. 36).

Integrace je problematikou, kterou se zabývají pomáhající profese, především speciální a sociální pedagogika ve vztahu ke zdravotnímu či jinému znevýhodnění. Slovník sociální patologie (Bělík & Hoferková & Kraus a kol., 2017, s. 37) vnímá tento pojem především ve vztahu k problematice sociálního znevýhodnění a možnosti řešení problémů lidí, kteří jsou v nouzi. Týká se tak osob, kteří se ocitnou na okraji společnosti, potenciálně jsou hrozbou sobě i společnosti. Jedná se často o osoby přicházející z výkonu trestu odnětí svobody.

1.5. Trest

Psychologický slovník (Hartl, 2010, s. 624) definuje trest jako uvalení omezení, újmy, ztráty či bolesti, jímž oprávněná osoba vymáhá dodržování mravních, společenských nebo právních pravidel daného společenství, smyslem může být náprava, odstrašení, ochrana společnosti či obnovení narušeného řádu.

Trest je zákonem stanovený právní následek za určité protiprávní jednání. Trest, právní následek činu, na němž lpí vina, spočívá v právní újmě, a ta je pachatelem činu chápána jako zlo a podle vůle zákonodárce má být jako taková přijímána (Navrátilová, 2010, s. 9).

Trest se ukládá za protizákonné jednání. Zároveň se potrestáním naplňuje spravedlnost, která je porušena nezákonným jednáním pachatele. Trestný čin a trest jsou neoddělitelnou součástí (Navrátilová, 2010, s. 9).

1.6. Účel trestu

Filozofie trestu si klade otázky „Co potrestáním sledujeme a zdali se sledované cíle naplní.“

Mařádek (2005, s. 39) uvádí sedm funkcí trestu:

- První je funkce msty, odplaty, tady se jedná o jednu z nejstarších funkcí trestu.
- Druhá funkce je represivní, pokud by byl trest pouze represí, byl by neefektivní, ale často dokonce i kontraproduktivní.
- Třetí je funkce vyrovnávací na ose oběť – pachatel.
- Čtvrtá funkce je preventivní neboli odstrašující, pro všechny občany a individuálně pro pachatele trestních činů.
- Pátá funkce je solidarizace podle sociologa R. K. Mertona, jde vlastně o sociální funkci trestu v komunitě, a to v tom případě, kdy potrestání zločince může obnovit nebo obnovuje solidaritu komunity, kterou pachatel svým činem oslabil.
- Šestá funkce je izolace, zvláště nebezpečný vězeň je izolován od ostatní společnosti, aby jí nemohl dále škodit, což je například doživotní trest odnětí svobody.
- Sedmá je výchovná funkce trestu, která je též nazývána funkcí penitenciární, resocializační, regulativní či funkcionální. Jedná se o základní funkci v moderní penologii. Klade si za cíl vězně změnit pozitivním způsobem neboli napravit, resocializovat či reintegrovat (Mařádek, 2005, s. 39).

1.7. Přechyiny a zločiny

Trestné činy se dělí na přechyiny a zločiny. Přechyiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, za něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přechyiny. Tato kategorizace trestných činů rozšířila prostor pro uplatnění alternativ a odklonů a pro diferenciaci trestních sankcí (Bělík a kol., 2017, s. 13).

2. RESTORATIVNÍ JUSTICE

2.1. Definice restorativní justice

Restorativní justice usiluje o nejvyšší možnou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky (Zehr, 2003, s. 26). Jde o proces, jenž v nejvyšší možné zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla.

2.2. Cíle restorativní justice

Cílem restorativní justice je (Zehr, 2003, s. 26):

- Dát zásadní rozhodnutí do rukou těm, kterých se trestný čin bezprostředně týká.
- Přispět k uzdravujícímu procesu v rámci naplňování trestní spravedlnosti a podpořit transformativní charakter naplňování trestní spravedlnosti.
- Snížit pravděpodobnost páchání další trestné činnosti.

K naplnění těchto cílů je zapotřebí, aby (Zehr, 2003, s. 26):

- byly do procesu děje zapojeny oběti a výsledek pro ně byl uspokojující;
- pachatelé porozuměli závažným důsledkům svého jednání a jeho dopadu na okolí a za své chování přebírali zodpovědnost;
- výsledky jednání napomáhaly obnově narušených vztahů a reagovaly na příčiny daného jednání;
- oběť a pachatel nabyli pocit, že je daná záležitost pro ně uzavřená a oba našli cestu, jak se vrátit zpět do společnosti.

Použitý význam uzavřená má v této souvislosti význam uzavření ve smyslu být schopen jít dál, což je podstatným účelem restorativní justice (Zehr, 2003, s. 26).

2.3. Restorativní přístup

Restorativní přístup je založen na myšlence obnovení rovnováhy, která je porušena chováním některého člověka vůči blízkým nebo cizím lidem. Postupy založené na restorativním přístupu jsou reakcí na újmu, přičemž priorita je přiznána potřebám toho člověka, kterému újma vznikla. V restorativním přístupu je předem definováno, co bude považováno za problém, incident či provinění (Matoušek, 2013, s. 114).

Restorativní postupy jsou schůzkou všech subjektů, jichž se problém týká, nebo je věc řešena formou nepřímých kontaktů mezi zúčastněnými. Restorativní postupy dávají četný prostor

tomu, kdo utrpěl újmu. V případě, kdy problém vznikl mezi blízkými lidmi, měly by restorativní postupy pomáhat k udržení vzájemných vztahů, popřípadě reintegraci rodiny (Matoušek, 2013, s. 114).

Restorativní přístup se uplatňuje v trestní justici, i když ve světě stále převažuje přístup retributivní, což znamená odplatný. Retributivní postup můžeme chápat též jako vyřizování překročeného zákona pouze mezi státem a pachatelem (Matoušek, 2013, s. 114).

2.4. Základní rozdíl mezi retributivní a restorativní justicí

Základním rozdílem mezi retributivní a restorativní justicí, z něhož vycházejí rozdíly v přístupu k řešení trestních věcí, je rozdílné chápání trestného činu. V modelu justice retributivní je trestný čin vnímán jako vztah neboli konflikt mezi pachatelem trestného činu a státem. Pozornost se soustřeďuje primárně na pachatele. Poškozený jinak řečeno oběť trestného činu je přehlížena a je jí přiznáno spíše pasivní postavení. Koncepce restorativní justice vychází z předpokladu, že trestná čin je obvykle sociální konflikt mezi dvěma i více jednotlivci či stranami, na jehož řešení se musí aktivně podílet všichni dotčení. Jen takto lze napravit nepříznivé důsledky způsobené trestným činem a obnovit trestným činem narušený systém hodnot a sociálních vztahů. Restorativní justice se snaží minimalizovat nebezpečí recidivy (Kalvodová, 2016, s. 2).

V některých případech je využití restorativních programů založených na společném setkání nemožné. To se děje v případě, kdy se pachatel nedoznává viny, není ochoten nést odpovědnost za spáchaný čin, popřípadě setkání s pachatelem by mohlo oběti způsobit další újmu. Oba přístupy se mohou vhodně doplňovat tak, aby byl nalezen nejvhodnější způsob nápravy nebo se alespoň upřímně pokusit o zmírnění následků (Štern & Kracík a kol., 2010, s. 35).

3. ALTERNATIVNÍ TRESTY

3.1. Pojem a účel alternativních trestů

Jak uvádí Kalvodová (2016, s. 1) pohledy na trest a jeho úlohu ve společnosti se postupně vyvíjely. Pojem alternativní tresty tradičně zahrnuje tresty nespojené s odnětím svobody či s izolací pachatele od společnosti. Ukládají se namísto odnětí svobody a měly by naplnit účel trestu stejně, jako kdyby byl pachatel ve výkonu trestu odnětí svobody (Kalvodová, 2016, s. 70).

Alternativní trest je vlastně nevězeňské řešení. Můžeme se setkat s názvem alternativní trestně právní sankce. K alternativnímu trestu se přistupuje zejména proto, že výkon trestu odnětí svobody má dvě podstatná rizika. Jedním z rizik je ekonomické riziko a s tím spojená vysoká finanční náročnost. Druhé riziko je riziko psychologické a s tím je spojená resocializace, jelikož nemusí být úspěšná, dokonce může dojít k dalšímu poškození osobnosti vězně (Mařádek, 2005, s. 13).

V právnickém slovníku (Hendrych, 2009) se dočteme o alternativní sankci. Alternativní sankce, zpravidla se takto označují tresty nespojené s odnětím svobody. Jejich posláním je nejen pachatele trestného činu potrestat, ale zároveň eliminovat vedlejší negativní důsledky trestu spojené s uvězněním, jako je například ztráta sociálního postavení a profesního uplatnění, ohrožení rodinných a dalších osobních vazeb, rizika spojená s bezprostředním kontaktem s kriminální populací (Hendrych, 2009, s. 15).

Ministerstvo spravedlnosti České republiky řadí mezi hlavní přednosti alternativních trestů snížení finančních nákladů spojených s výkonem trestu, uvolnění kapacity věznic pro pachatele závažnějších trestných činů a eliminace negativních vlivů spojených s uvězněním. Odsouzený není vytržen ze společnosti a nedochází k odloučení od jeho rodiny a nejbližších, což výrazně prospívá jeho psychickému stavu. Je mu tak umožněno pokračovat ve svém dosavadním zaměstnání, čímž se výrazně zvyšuje možnost uhrazení náhrady škody, kterou svým činem způsobil. Úspěšná resocializace odsouzeného je pak jedním z klíčových faktorů při prevenci jeho dalšího kriminálního chování (Portál justice, ©2017).

3.2. Jednotlivé druhy alternativních trestů

Český trestní zákoník¹ rozeznává dva základní druhy trestů:

- Odnětí svobody
- Alternativní tresty

K odnětí svobody může dojít maximálně na 20 let, existují však i tzv. výjimečné tresty nad 20 let nebo doživotí. Alternativními tresty mohou být (Veteška, 2015):

- Trest domácího vězení, zkr. TDV
- Obecně prospěšné práce, zkr. OPP
- Propadnutí majetku
- Peněžitý trest
- Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
- Zákaz činnosti
- Zákaz pobytu
- Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání

K alternativním trestům se též řadí zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (Kalvodová, 2016, s. 71).

Král (2007, s. 235) uvádí, pravidelnou nutnost rozšiřování škály alternativních trestů. Trest domácího vězení označuje za plnohodnotnou alternativu trestu odnětí svobody).

Stejně jako trest domácího vězení jsou obecně prospěšné práce tvořeny jako univerzální trest v tom směru, že je lze uložit za všechny přečiny, v případě splnění všech zákonných předpokladů, a to buď jako trest samotný, anebo vedle jiného trestu (Kalvodová, 2016, s. 82).

3.3. Výchovný potenciál alternativních trestů

Dle Komenského je člověku dán jak pozitivní, tak negativní potenciál. Člověk se může stát lidským, ale i nelidským. Podstata člověka není předem dána, lidskost není hotová věc, ale poslání, kterého se má člověk ujmout a naplnit jej něčím hodnotným či důstojným. Že se to lidem příliš nedaří, Komenský věděl. Věří však, že věci lidské mohou a mají být napraveny, neboť touha být dobrým člověkem přetrvává navzdory všemu zlému.

---

¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Na počátku byly alternativní tresty chápány, především jako tresty nahrazující trest odnětí svobody. V kontextu sociální pedagogiky je trest odnětí svobody často spojen s prizonizací, jiným způsobem řečeno, člověk je pozvolna vtahován do prostředí, kde tráví svůj čas, na odsouzeného působí negativní vliv vězeňského prostředí a zároveň ovlivňuje jeho budoucnost po propuštění. Negativní ovlivnění je patrné nejen u odsouzených s dlouhodobými tresty, ale i během krátkodobých trestů a po nich. Pobyť ve vězení je ve většině případů spojen se ztrátou odpovědnosti odsouzeného za sebe samého, za svoje chování a za svoji budoucnost. (©2020 PORTÁL, s.r.o.). Oproti tomu s uloženým alternativním trestem přechází na odsouzeného odpovědnost za sebe samého, za jeho chování a je stále zodpovědný za svoji budoucnost.

Alternativní tresty s sebou přinášejí mnohá pozitiva a negativa. Ve společnosti se setkáváme s nedůvěrou v účinnosti alternativních trestů. Běžnou záležitostí je, že soud uloží nepatřičný alternativní trest pachateli, kterého alternativní trest míjí účinkem. Uložený trest obnáší plnění stanovených povinností a dodržování stanovených omezení. Neplnění či nedodržování povinností a omezení, doprovází uložení náhradního trestu, trestu odnětí svobody. Ze zkušenosti z praxe na probační a mediační službě, kde jsem mohla být přítomna u konzultací, vím, že je obrovský problém pro některé pachatele s uloženým alternativním trestem, docházet na domluvené konzultace s probačním pracovníkem včas nebo se vůbec dostavit. Probační pracovník po absenci na konzultaci odsouzeného kontaktuje a ptá se, co je důvodem nepřítomnosti, v některých případech probační pracovníci slýchávají nesmyslné výmluvy.

Nesmírnou výhodou alternativních trestů je zachování sociálních vztahů pachatele, vězení oslabuje a stigmatizuje jak pachatele, tak jeho rodinu. Z nepřerušovaných sociálních vazeb vyplývá ekonomické hledisko jak pro rodinu pachatele, tak pro stát.

Jak uvádí Scheinost a kol. (2014, s. 154) mezi podstatné přednosti alternativních trestů se zpravidla zařazuje zachování pozitivních (někdy však i negativních) vazeb v rodině a v sociální komunitě, ve které pachatel žije. U pracujících odsouzených udržení zaměstnání, čímž se obvykle zajistí sociální soběstačnost. Větší zapojení veřejnosti do resocializace odsouzeného a jeho následného znovuzачlenění do společnosti. Vytváření pocitu odpovědnosti za činnost trestní justice ve společnosti a tím i zvyšující se zájem občanů o způsoby zacházení s odsouzenými. Uvolnění místa ve věznicích pro těžší zločince a snížení nákladů na výkon trestu odnětí svobody.

Se znovuzачleněním do společnosti souvisejí resocializační a reintegrační programy (RRP) pro pachatele. Centrum sociálních služeb Praha poskytuje specifické odborné služby v oblasti postpenitenciární péče, alternativních trestů, specifických sociálních služeb v trestním řízení

se stabilní pozicí v oblasti restorativní justice. Nabízejí služby klientům, kteří mají zkušenost s odsouzením či pobytem ve výkonu trestu a věnujeme se i jejich sociálnímu okolí. Společně hledají cestu, jak nadále žít bez porušování pravidel, norem a zákonů společnosti. Program je určen pro muže i ženy od osmnácti let, proti kterým bylo zahájeno trestní stíhání, a tedy jsou obviněni či obžalováni z trestného činu a současně hledají a mnohdy potřebují podporu v různých oblastech jejich života. Program je též určen pro klienty, kterým bylo v rámci rozsudku uloženo omezení nebo povinnost podrobit se psychosociálnímu výcviku, programu psychologického poradenství nebo pro klienty s dalšími možnými variantami alternativního řešení potrestání. O zařazení do programů se mohou dobrovolně zajímat v podstatě všichni klienti, kteří se dostali do konfliktu se zákonem, byli potrestáni nebo mají zkušenost s pobytem ve výkonu trestu. O program RRP se zajímají osoby, které chtějí nebo hledají cestu, jak dále žít bez porušování zákonů, pravidel a norem společnosti. Všechny služby poskytované pracovištěm RRP jsou bezplatné, což je výhodné pro všechny klienty, kteří mají kupříkladu finanční problémy (©Centrum sociálních služeb Praha).

4. TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ

4.1. Historický exkurz

Trest domácího vězení je jedním z nejstarších trestů, které společnost zná. Jak konstatuje Kysela a Volevecký (2011, s. 4) trest domácího vězení v různých obměnách není pro Středoevropany ničím neznámým. Již v dobách Velkomoravské říše byl v druhé polovině 9. století syn franského krále Ludvíka Karolomana uvřazen do domácího vězení v Řezně. Podíváme-li se o několik století dále, pak osud doživotního uvěznění na svém vlastním zámku v Čachticích potkal i hraběnkou Alžbětu Báhory, a to díky podezření z několika vražd. V minulosti se mu musel trestu podřídít apoštol Pavel, Galileo Galilei či carská rodina v roce 1918.

Portál justice uvádí, že efektivní výkon tohoto trestu byl vždy poměrně problematický, neboť bylo nutné zabezpečit, aby odsouzený stále přebýval ve svém vymezeném domově. To bylo možné zajistit jen postavením strážce či namátkovou kontrolou. Teprve velkolepý rozvoj technologií ve 20. století dokázal tento problém vyřešit, jelikož začala existovat nová možnost zavedení kontroly, čímž je myšlena kontrola elektronická (Portál justice, ©2017).

4.2. Pojetí trestu domácího vězení

Trest domácího vězení (dále jen TDV) je alternativním trestem, který byl do praxe české justice zaveden novým trestním zákoníkem, který nabyl účinnosti od 1. 1. 2010. TDV pro pachatele představuje nový způsob omezení jeho osobní svobody, který však probíhá za současného ponechání pachatele na svobodě. TDV rozšiřuje škálu alternativních trestů, které je možné ukládat dospělým osobám za spáchané přečiny a stejně tak i mladistvým za spáchaná provinění (Svoboda a kol., 2010, s. 314).

Přechod mezi alternativními tresty a trestem odnětí svobody pak představuje trest domácího vězení (Hála, 2014, s. 33).

Alternativní trest domácího vězení umožňuje postih pachatele, aniž by musel být vytrhován ze své rodiny a pracovních náležitostí. TDV přináší úsporu nákladů na výkon trestu. Odsouzeným, kterým je domácí vězení uloženo, se mohou po dobu výkonu zdržovat pouze doma nebo na pracovišti. Návštěvy kulturních či jiných společenských akcí a podniků jim jsou zakázány. Pohyb odsouzeného je elektronicky monitorován a případné porušení je trestáno například přeměnou domácího vězení v nepodmíněný trest odnětí svobody (Tošnerová, 2010, s. 174).

4.3. Základní funkce trestu domácího vězení

Trest domácího vězení naplňuje dvě základní funkce, a to funkci regulativní a vyrovnávací (Hála, 2014, s. 35):

- Funkce regulativní cílí k regulaci trestné činnosti. Nachází-li se odsouzený ve výkonu trestu TDV (uvnitř zdí svého domova), je mu tímto způsobem téměř znemožněno páchat další trestnou činnost.
- Vyrovnávací funkce trestu je penologická snaha o vyrovnání se pachatele se společensky nepřijatelnou skutečností spáchaného trestného činu (Hála, 2014, s. 37).

4.4. Právní ukotvení trestu domácího vězení

Ukládání a výkon trestu domácího vězení jsou upraveny v trestním zákoníku § 60 a § 61 zákona č. 40/2009 Sb. a v trestním řádu § 334 a) až § 334 g) zákona č. 140/1961 Sb.

4.4.1. Trestní zákoník § 60 Domácí vězení

§ 60 Domácí vězení²

(1) Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta, odsuzuje-li pachatele přečinu, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to, popřípadě i vedle jiného trestu, a pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.

(2) Jako samostatný trest může být trest domácího vězení uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

(3) Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu. Poskytovatel zdravotních služeb je povinen na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit.

(4) Soud stanoví časové období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části, v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu a pracovního volna s přihlédnutím

---

² Systém ASPI – Automatizovaný systém právních informací: TZ § 60, zákona č. 40/2009 Sb.

zejména k jeho pracovní době a k času potřebnému k cestě do zaměstnání, k péči o nezletilé děti a k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí, aby při zajištění všech nezbytných potřeb odsouzeného a jeho rodiny ho přiměřeně postihl na svobodě. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.

(5) Soud může uložit pachateli na dobu výkonu tohoto trestu přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4³ směřující k tomu, aby vedl řádný život. Zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.

(6) Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4⁴, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

4.5. Trest domácího vězení v Evropě

Přeplněnost věznic v ČR zdaleka není pouhým akademickým tématem, ale jde o reálný a závažný problém. Jednou z příčin je například vysoký počet recidivujících pachatelů, jenž je mimo jiné dán nedostatkem účinných preventivních postupů, které by omezily a snížily rizika opakování trestné činnosti. Jedním z takových řešení je i zavedení trestu domácího vězení v potenciální kombinaci s elektronickým monitorováním odsouzených, což mimo jiné potvrzují i výsledky aplikační praxe některých zahraničních států, které již trest domácího vězení do svého trestního systému zahrnuly (EPRAVO.CZ, ©1999-2020 a.s.).

Česká republika patří v rámci Evropy k zemím, kde je v přepočtu na množství obyvatel nejvíce vězňů a jejich tresty patří ve srovnání se čtyřmi desítkami dalších států k těm nejdelším. Vyplývá to z výroční zprávy, kterou zveřejnila Rada Evropy (Hospodářské noviny, © 1996-2020 Economica, a.s.).

Institut trestu domácího vězení je v současném trestním zákoníku koncipován jako přímá alternativa k trestu odnětí svobody, nicméně trest domácího vězení může být uložen i jako samostatný trest. V této souvislosti je vhodné doplnit, že v Evropě tento trest nabývá

---

³ TZ § 48 odst. 4, zákona č. 40/2009 Sb.

⁴ Tamtéž

především forem opatření, která nahrazují například zbývající trest odnětí svobody, nebo je tento trest také pojímán jako jedna ze součástí podmínek spojených s podmíněným propuštěním z výkonu trestu (EPRAVO.CZ, ©1999-2020 a.s.).

Evropské země se při výkonu monitorovaného trestu domácího vězení snaží klást větší důraz na nápravnou funkci trestu, jež je spojována s různě účinnými rehabilitačními programy zaměřenými na osobnost pachatele (justice.cz, ©Ministerstvo spravedlnosti 2020).

V České republice 4. října 2020 bylo v elektronicky sledovaném domácím vězení 136 osob (justice.cz, © Ministerstvo spravedlnosti 2020). V Rakousku 1. srpna 2020 bylo v elektronicky sledovaném domácím vězení 324 osob (<https://www.justiz.gv.at/home/strafvollzug/elektronisch-ueberwachter-hausarrest>).

Rakousko zavedlo elektronicky monitorované domácí vězení na podzim roku 2010. Tento druh trestu je udělován způsobilým pachatelům, kteří jsou dostatečně sociálně integrováni a jejichž (zbývající) trest nepřesahuje dvanáct měsíců. O tento druh trestu je třeba žádat a může nahradit výkon trestu odnětí svobody ve vězení v plném rozsahu, nazývané pojmem „varianta předních dveří“ nebo zkrátit, nazývané pojmem „varianta zadních dveří“ (<http://www.justiz.gv.at/>).

O poskytnutí domácího vězení rozhoduje příslušné vedení věznice. Musí být splněny četné předpoklady, které jsou pečlivě kontrolovány. Požadavky a vytvoření dohledu jsou prováděny s podporou sociálních pracovníků. Sociální pracovníci jsou zaměstnanci sdružení Neustart, jsou rovněž odpovědní za podporu a v případě potřeby za péči o osoby elektronicky sledovaného domácího vězení (<http://www.justiz.gv.at/>).

V Rakousku během elektronicky sledovaného domácího vězení dochází k podpůrné kontrole dodržování požadavků, takže existuje pouze několik málo případů předčasného ukončení elektronicky sledovaného domácího vězení. To mohlo být způsobeno nesprávným jednáním ze strany testovaných osob, ale také například zřeknutí se pokračování elektronicky sledovaného domácího vězení, ztráty zaměstnání nebo ukončení nájemních smluv (<https://www.justiz.gv.at/>).

V obytných prostorech pachatele je instalována základnová stanice pro přenos rádiových signálů z elektronického vysílače pro provádění kontrolních hovorů. V jednotlivých případech je také možné požádat monitorovanou osobu, aby na základnové stanici provedla dechovou zkoušku, tímto způsobem se provede kontrola alkoholu. Sledovaná osoba má kolem kotníku rádiový vysílač, který se připojuje k základní stanici v dosahu obydlí. Sledují se pouze časy přítomnosti a nepřítomnosti v ubytovacím zařízení, ovšem ve výjimečných případech probíhá

trvalé monitorování. Denní režim je zaznamenán v individuálním profilu dohledu pachatele (<https://www.justiz.gv.at/home/strafvollzug/elektronisch-ueberwacher-hausarrest>).

5. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA

Probační a mediační služba ČR ⁵(dále jen PMS) není pojmem zcela novým. Ve světě má již svoji tradici, v České republice začala oficiálně fungovat od 1. 1. 2001. Obsah práce PMS vychází z předpokladu restorativní justice, smyslem je náprava (Svoboda a kol., 2010, s. 314).

5.1. Poslání PMS

Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality (©pmscr.cz).

Probační a mediační služba představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou profesí, což je sociální práce a oblast práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou se vytváří nová multi-disciplinární profese v systému trestní justice (©pmscr.cz).

5.2. Cíle činnosti PMS

Činnost PMS vychází z restorativního pojetí spravedlnosti (Kodymová & Koláčková, Kroftová & Matoušek & Ouředníčková a kol., 2010, s. 285).

- **Integrace pachatele:** PMS usiluje o začlenění obviněného, respektive pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů.
- **Participace poškozeného:** PMS se snaží o zapojení poškozeného do procesu vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.
- **Ochrana společnosti:** PMS přispívá k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření (©pmscr.cz).

---

⁵ Zákon o Probační a mediační službě, zákon č. 257/2000 Sb.

5.3. Pracovníci Probační a mediační služby ČR

§ 6 Postavení úředníků a asistentů⁶

(1) Úkoly Probační a mediační služby plní v rámci jejích středisek v pracovním poměru zaměstnanci státu ve funkcích úředníků nebo asistentů Probační a mediační služby. Pracovní poměr úředníků a asistentů Probační a mediační služby se řídí zákoníkem práce, pokud tento zákon nestanoví jinak.

(2) Úředník Probační a mediační služby musí být bezúhonný a způsobilý k právním úkonům a musí mít vysokoškolské vzdělání v oblasti společenskovední získané ukončením studia v magisterském studijním programu a odbornou zkoušku, kterou mu středisko umožní vykonat po absolvování základního kvalifikačního vzdělání pro úředníky Probační a mediační služby.

(3) Asistentem Probační a mediační služby se může stát bezúhonná fyzická osoba starší 21 let, která je způsobilá k právním úkonům a získala středoškolské vzdělání v oblasti společenskovední.

(4) Úředníci a asistenti jsou povinni se dále vzdělávat a prohlubovat si své odborné znalosti.

(5) Rozsah a obsah kvalifikačního vzdělávání a odborné zkoušky pro úředníky a obsah specializačního kursu pro asistenty Probační a mediační služby stanoví Statut Probační a mediační služby.

Národní soustava povolání charakterizuje úředníka PMS takto:

Úředník Probační a mediační služby realizuje dohled nad obviněnými, obžalovanými nebo odsouzenými, zajišťuje podmínky pro uložení alternativních trestů a opatření včetně kontroly jejich výkonu, zprostředkovává řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činí úkony k urovnání konfliktního stavu (databáze povolání spravovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, ©2017).

Dále národní soustava povolání charakterizuje asistenta PMS takto:

Asistent Probační a mediační služby provádí úkony podle pokynů úředníka Probační a mediační služby směřující k zajištění dohledu nad obviněnými, obžalovanými nebo odsouzenými a ke kontrole výkonu alternativních trestů. Činí dílčí úkony potřebné k řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a vykonává administrativní práce (databáze povolání spravovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, ©2017).

---

⁶ Zákon o Probační a mediační službě, zákon č. 257/2000 Sb.

Probační pracovník je jednou z pomáhajících profesí, která se vyskytuje v resortu trestí justice. Je spojena s vyšší mírou kontroly a moci, využívá spíše direktivního způsobu práce s klientem (Kraus, 2001, s. 179). Jeho úkolem je shromažďovat informace o obviněném před rozhodnutím soudu a poskytovat je jako takzvanou soudní pomoc soudu. Dalším úkolem je provádět narovnání mezi pachatelem a obětí a vykonávat probační dohled (Matoušek, 2008, s. 155).

Navázání spolupráce probačního úředníka s obětí trestného činu je průběžnou a nedílnou součástí jeho práce. Od prvního kontaktu s pachatelem se probační úředník zajímá o jeho postoj k oběti nebo poškozené organizaci, o jeho stanovisko náhradě škody a o jeho aktuální možnost vzniklou škodu uhradit. Svou spoluprací s obětí a pachatelem zaměřuje k nápravě vztahů narušených trestným činem včetně náhrady škody (©pmscr.cz).

Souhrnně řečeno, probační pracovník je hlavním subjektem garantující řádný výkon alternativních trestů či jiných opatření. Je prostředníkem tedy mediátorem mezi soudy a orgány státní správy na straně jedné a pachatelem jinak řečeno odsouzeným na straně druhé (Hála, 2005, s. 25).

Probační pracovník přináší do celého systému princip klinické (na konkrétního jedince zaměřené) psychosociální práce s delikventem, a to včetně poskytování potřebného integrovaného poradenství (poradce je schopen sám poskytnout nejzákladnější rady a doporučení v co nejširším okruhu problémů) a doprovodu (Hála, 2005, s. 26).

Profesionální rozhovor je klíčová metoda neboli pracovní nástroj v práci Probační a mediační služby. Probační úředníci využívají profesionální rozhovor v rámci všech agend, kde působí jako ústřední a klíčový profesionální komunikační nástroj. Profesionální rozhovor posiluje profesní identitu služby a jejích odborných pracovníků (©Ministerstvo práce a sociálních věcí).

5.3.1. Úloha probačního pracovníka v uloženém trestu domácího vězení

Trest domácího vězení tvoří významnou agendu Probační a mediační služby České republiky (Bělík a kol., 2017, s. 94).

Úloha probačního pracovníka v uloženém trestu domácího vězení má svá specifika, čímž je například výše zmíněná profesionální komunikace. Probační pracovník je odborník, který se zásadním způsobem spolupodílí na jeho výkonu, jak v samotném stádiu výkonu trestu domácího vězení, tak ve stádiu před rozhodnutím soudu o uložení tohoto druhu trestu.

Důležitou činností probačního úředníka před uložením trestu domácího vězení nebo povinnosti zdržovat se v rámci podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody v určené době ve svém obydlí je provedení takzvaného institutu předběžného šetření. Institut směřuje ke zjištění

důležitých okolností pro uložení trestu nebo povinnosti, jimiž jsou např. aktuální bytové a sociální poměry pachatele a další okolnosti, které mají na případné uložení trestu domácího vězení nebo uložené povinnosti vliv (©pmscr.cz).

Spolupráce probačního úředníka a pachatele je uskutečněna v případě, když dá pachatel souhlas, a také pokud jsou splněny podmínky pro uložení tohoto trestu nebo povinnosti (©pmscr.cz).

Probační úředník může na základě provedení primární analýzy rizik, potřeb pachatele a zjištění potřeb a zájmů oběti trestného činu navrhnout soudu uložení přiměřených omezení nebo povinností obviněnému (©pmscr.cz).

6. ELEKTRONICKÝ MONITOROVACÍ SYSTÉM

Podle znění § 334b kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje Probační a mediační služba ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému.⁷ Jde o speciálně vyvinutou technologii, která má zajistit, aby odsouzený plnil soudně uložené podmínky trestu.

6.1. Základní pojmy elektronického monitorovacího systému

Pro lepší porozumění elektronického monitorovacího systému (dále jen EMS) uvedu pojmy z metodického standardu EMS.

Elektronický monitorovací systém je systém, který zajišťuje elektronickou kontrolu obviněných, obžalovaných či odsouzených osob a elektronickou ochranu obětí.

Místně příslušné středisko PMS je středisko PMS, které je pověřeno k výkonu činností místně příslušným soudem či státním zastupitelstvím.

Vedoucí případu je probační úředník či asistent vykonávající odbornou případovou práci v agendách, ve kterých lze využít EMS. Vedoucí případu odpovídá za vedení případu a komunikuje s orgány činnými v trestním řízení.

Oddělení EMS je zřízená organizační jednotka PMS. Oddělení EMS zajišťuje činnosti spojené s výkonem elektronické kontroly jak v pracovních dnech, tak i o víkendech a dnech pracovního klidu.

Specialista EMS provádí na základě pověření vedoucího oddělení EMS výlučně technické a provozní činnosti spojené se zajištěním EMS, a to převážně v terénu, čímž je například myšlena instalace a deinstalace monitorovacího zařízení a technické zásahy v místě bydliště.

Operační středisko organizačně spadá do odboru elektronického monitorovacího systému Ministerstva spravedlnosti, v jehož prostorách také sídlí. Operační středisko provádí kontrolu monitorovaných osob v nepřetržitém provozu 24 hodin denně po 7 dnů v týdnu. Při vzniku bezpečnostního či provozního incidentu kontaktuje monitorovanou osobu. Informuje vedoucího případu o porušení podmínek a předává specialistům EMS požadavky na vyřešení provozních incidentů. Dle potřeby při řešení bezpečnostních incidentů operační středisko spolupracuje s Policií ČR.

---

⁷ Zákon č. 140/1961 Sb. (40/2009)

Pachatel toto obecné pojmenování se pro účely metodického standardu vztahuje na obviněného, obžalovaného nebo odsouzeného, a to podle jeho procesního postavení v dané fázi trestního řízení. Monitorovaná osoba je pachatel, u kterého probíhá kontrola prostřednictvím EMS.

Chráněná osoba je oběť trestného činu, která je prostřednictvím EMS chráněna před nevyžádaným kontaktem ze strany monitorované osoby.

Bezpečnostní incident je záměrné porušení soudem stanovené povinnosti kontrolované prostřednictvím EMS, čímž může být například porušení povinností zdržovat se v určeném obydlí, nedovolené užití alkoholu, nedovolené se přiblížení se k chráněné osobě.

Provozní incident je technická závada nebo jiná okolnost, která však není považována za bezpečnostní incident (Metodický standard EMS).

6.2. Počátky elektronického monitorovacího systému

Elektronickému sledování předcházela obyčejná hlasová kontrola odsouzeného prostřednictvím pevné telefonní linky. Tento způsob ale vyžadoval na straně kontrolujících osob dobrou znalost klientů, včetně jejich hlasového projevu. To je také jeden z důvodů, proč se od této formy kontroly již prakticky upustilo (Navrátilová, 2009, s. 96).

6.3. Programy elektronického monitorovacího systému

Monitorovací programy neboli režimy nastavení EMS, které umožňují kontrolovat plnění podmínek uloženého trestu, nahrazení vazby či vybraných uložených přiměřených omezení a povinností (Metodický standard EMS):

- Povinnost zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části soudem stanoveném časovém období. Tento monitorovací program pomocí náramku a základové stanice sleduje přítomnost monitorované osoby v určeném obydlí nebo jeho části ve stanoveném časovém období.
- Setrvání v příkázané zóně. Jedná se o monitorovací program, který sleduje přítomnost osoby ve vymezené oblasti v zadaném čase.
- Setrvání mimo zakázanou zónu. Tento monitorovací program lze využít v případech, kdy je žádoucí pachateli zamezit vstup do stanovené zóny, která by určitým způsobem souvisela nebo mohla souviset s páčáním trestné činnosti.
- Setrvání mimo perimetr chráněné osoby. Jedná se o monitorovací program, který slouží k zajištění vyšší míry bezpečí chráněné osoby a možnost okamžité intervence v případě porušení stanovených podmínek ze strany monitorované osoby. U využití tohoto programu

je nutná dobrovolná součinnost chráněné osoby, což znamená být ochotný nosit při sobě a pravidelně nabíjet komunikátor.

- Zdržení se konzumace alkoholických nápojů. EMS umožňuje na dálku vyzvat monitorovanou osobu k provedení dechové zkoušky na přítomnost alkoholu v dechu pomocí využití alkohol testeru. Tester pracuje ve spojení s mobilním telefonem (komunikátorem), který zobrazuje monitorované osobě pokyny k provedení testu, pořizuje kvůli její identifikaci fotografii osoby provádějící test a odesílá naměřené hodnoty do informačního systému. EMS neumožňuje využití alkohol testeru samostatně bez náramku.

6.4. Princip fungování zařízení EMS

V metodickém standardu jsou popsána jednotlivá zařízení, které jsou nezbytné pro EMS.

Základnová stanice je zařízení, které se umísťuje v obydlí monitorované osoby a je trvale napájeno z elektrické sítě. Pro případy přerušení dodávky elektrické energie je zařízení vybaveno nabíjecí lithium-iontovou baterií, která umožňuje nezávislý provoz až po dobu třiceti hodin. Zařízení vysílá rádiový signál, jehož intenzitu lze nastavit podle velikosti obydlí, aby signál pokrýval obydlí v celém rozsahu.

Náramek je zařízení připevňované na dolní končetinu monitorované osoby v oblasti kotníku pomocí pevně připojeného popruhu. Přerušení popruhu je automaticky hlášeno zaměstnanci operačního střediska EMS. Základní funkcí náramku je vyhodnocování, zda se osoba nachází nebo nenachází v oblasti pokryté rádiovým signálem základnové stanice. Pokud náramek eviduje stav, že není v dosahu základnové stanice, je uveden do činnosti modul GPS a přijímá družicové signály pro lokalizaci místa, ve kterém se náramek nachází. Náramek je napájen vestavěnou baterií, kterou má monitorovaná osoba povinnost pravidelně nabíjet každý den. Pokud kapacita baterie poklesne na nízkou hodnotu, což je v rozmezí 50–30 % nabití, je na tento stav automaticky upozorněn zaměstnanec operačního střediska, který případ řeší s monitorovanou osobou jako incident. Pokud nepřistoupí monitorovaná osoba k zahájení nabíjení a kapacita dosáhne kriticky nízké hodnoty, což je pod 30 % nabití, vyvolává náramek obtěžující vibrační upozornění monitorované osoby v intervalech zkracujících se podle míry vybíjení.

Komunikátor, který je poskytnut monitorované i chráněné osobě je chytrý mobilní telefon s instalovanými aplikacemi přizpůsobenými účelům, které jsou jiné pro monitorovanou osobu a jiné pro chráněnou osobu. Monitorovaná i chráněná osoba jsou poučeny, že musí komunikátor nabíjet každý den vždy do plného stavu baterie.

Alkohol tester je mobilní detektor přítomnosti alkoholu v dechu monitorované osoby. Detektor pracuje ve spojení s mobilním telefonem, který zobrazuje monitorované osobě pokyny k provedení testu, pořizuje kvůli její identifikaci fotografii osoby provádějící test a odesílá naměřené hodnoty do informačního systému. Systém neumožňuje využití alkohol testeru samostatně bez náramku. Proto nelze zajistit vzdálené testování na přítomnost alkoholu v dechu bez současného uložení trestu domácího vězení, nebo povinnosti zdržovat se v místě bydliště.

Informační systém EMS přijímá, eviduje a vyhodnocuje údaje ze všech zařízení umístěných u monitorovaných osob. Pokud jsou získaná data v rozporu s nastavenými podmínkami výkonu trestu domácího vězení nebo v rozporu s povinnostmi uloženými v souvislosti s opatřeními nahrazujícími vazbu, upozorní ihned pracovníky operačního střediska EMS.

Všechny údaje o průběhu monitorování včetně historie trasy pohybu monitorované osoby a záznamů telefonních hovorů jsou trvale uchovávány po celou dobu výkonu elektronické kontroly a jsou k dispozici pracovníkům PMS. V odůvodněných případech mohou být tyto údaje využity například při rozhodování o přeměně trestu či pro účely jiných trestních řízení.

6.4.1. Kontrola výkonu trestu domácího vězení a uložené povinnosti

Kontrolu provádí probační úředník formou namátkových kontrol v místě výkonu trestu, a to v době, kdy se má odsouzený podle podmínek trestu v určeném obydlí zdržovat. Za tímto účelem je odsouzený či propuštěný povinen na případné vyžádání probačnímu úředníkovi umožnit vstup do místa výkonu trestu. Namátkové kontroly mohou být doplňovány konzultacemi odsouzeného či propuštěného s probačním úředníkem na středisku PMS (©pmscr.cz).

Současně probační úředník odsouzenému či propuštěnému pomáhá při řešení jeho problémů formou poskytnutí odborné pomoci a poradenství s cílem vést odsouzeného ke spořádanému životu. Probační úředník je rovněž v kontaktu s rodinou odsouzeného či s osobami sdílející s klientem prostory obydlí, ve kterých odsouzený trest vykonává (©pmscr.cz).

Součástí kontroly je také vyhodnocování zpráv z monitorovacího systému. V okamžiku, kdy je spojení přerušeno, upozorní řídicí jednotka středisko, které automaticky vzniklou situaci vyhodnocuje. Pokud je odsouzený mimo své bydliště v povolené době, systém tuto skutečnost pouze eviduje (Navrátilová, 2009, s. 97).

Pokud je příčinou poruchy chování odsouzeného, podle míry zavinění nebo recidivy takového chování kontrolní středisko informuje buď probačního úředníka, nebo soud. Důležité je také, že reakce na porušení podmínek, včetně např. nařízení náhradního výkonu trestu odnětí svobody,

následuje řádově v hodinách, což samozřejmě zvyšuje účinnost tohoto trestu (Navrátilová, 2009, s. 97).

7. VÝZKUMY

7.1. Zahraniční a české výzkumy

Ve výzkumu z roku 2000 autoři (Gainey a Payne) z výzkumné univerzity v Norfolku ve Virginii pomocí kvalitativních i kvantitativních metod zkoumají zkušenosti pachatelů v domácím vězení s elektronickým monitorováním. Údaje nasvědčují, že pachatelé většinou nepovažují domácí vězení s elektronickým monitorováním za zvlášť problematické a nejvíce uvádějí pozitivní aspekty svého trestu ve srovnání s vězením. Některé aspekty sankce jsou však považovány za represivnější než jiné a je zde důležitá variabilita v tom, jak na sankci pohlížejí pachatelé.

V prosinci téhož roku vyšli autoři (Gainey a Payne, 2000) s výzkumem, který má název Vztah mezi časem ve vězení, elektronickým monitorováním a recidivou. Teoretická a empirická část práce je spíše věnována vztahu mezi časem stráveným ve vězení a recidivou. Ve výzkumu je pozornost věnována též vztahu mezi časem stráveným ve vězení a na elektronickém monitorování ve spojitosti s recidivou. Respondenti byli pachatelé, kteří strávili alespoň nějaký čas na elektronickém monitorování. Výsledky výzkumu naznačují, že čím delší je doba na elektronickém monitorování, tím nižší se ukazuje pravděpodobnost recidivy. Tento následek se však liší podle profilu pachatele.

Disertační práce autora Ansay S. J. (2000) z floridské univerzity nese název Když domov je vězeňská cela: sociální konstrukce dodržování předpisů v domácím vězení. Tato disertační práce zkoumá trestní právo a rodinu jako dva odlišné systémy ve státě Florida. Použitými metodami jsou rozhovory s pachateli trestných činů a členy rodiny. Pachatelé, kteří jsou kontrolováni elektronickým monitoringem popisují zkušenost s kontrolou jako „horší než vězení“, jelikož kontrola omezuje ostatní členy rodiny.

Odborný článek od autora Markuse Aloyana (2020), který má název Domácí vězení ve Spojených státech: Vývoj moderní reformy trestního soudnictví představuje studii, která poskytuje širší pochopení trestu domácího vězení při účinnosti podpory resocializace a prevenci recidivy. Psychologické a fiskální aspekty jsou analyzovány s ohledem na domácí a mezinárodní aspekty. Současně článek upozorňuje na volnost soudního rozhodování při realizacích jednotlivých rozhodování trestů domácího vězení a diskutuje výhody a související obavy. Ukazuje se zde výhodná propojenost domácího vězení z hlediska prevence přeplněnosti věznic, úspory finančních nákladů, účinná podpora resocializace pachatele a prevence recidivy. Dva cíle jsou vzájemně propojeny, jelikož prevence recidivy a úspěšná resocializace pachatele pomáhá

omezit přelidnění věznic a tím se regulují i finanční náklady. Nesmíme však opomenout, že úspěšnost resocializace závisí na subjektivních aspektech pachatele.

Psychiatrický výzkum (Yang et al., 2009) prokázal, že uvěznění může zhoršit či dokonce vyvolat řadu duševních poruch. Studie mezi chovanci, státními a federálními vězni (Yang et al., 2009, in Collier, 2014) zjistila 64 procent chovanců, 54 procent (státní vězeň) a 45 procent (federální vězeň) uvedlo obavy o duševní zdraví a zneužívání návykových látek. Obtíže spojené s duševním zdravím se těžko řeší a mnoho nemocných vězňů se neléčí. K těmto problémům se přidává skutečnost, že mnoho vězňů tráví dny v izolaci. Tímto existuje obecná shoda spojená s trestem odnětí svobody, že uvěznění může způsobit negativní a dlouhodobé poškození. Domácí vězení omezuje pachatele pouze na obvyklé prostředí, rodinu a blízké. Domácí vězení zvyšuje pravděpodobnost pozitivního ovlivnění jedince.

Výzkum z roku 2018 s názvem Elektronické monitorování jako alternativní forma trestu: průzkumná studie založená na evropských důkazech kolektivu autorů (Borseková, Křištofík, Koróny, Mihók a Váňová). Originální výzkum založený na důkazech získaných z holistického interdisciplinárního přístupu, který otvírá prostor pro další výzkum. Průzkumná studie poukazuje, že údaje a výsledky se v jednotlivých evropských zemích liší. Některé země efektivně využívají trest domácího vězení (například Francie, Švédsko), některé jsou se zaváděním na začátku nebo ještě nezačali (například Chorvatsko). Dostupné důkazy naznačují, že elektronický monitoring účinně odrazuje od trestné činnosti, zejména pokud je použit včas. Z výsledků též vychází propojenost sociálního a ekonomického aspektu.

Univerzita Ramat Gan v Izraeli, katedra kriminologie, autoři (Chamiel a Walsh, 2018) zkoumaly potencionální přínosy a rizika alternativních trestů, čímž je myšleno domácí vězení pro dospělé osoby, tak pro mladistvé. Výzkum zkoumal zkušenosti 14 dospívajících respondentů v domácím vězení. Ve výpovědích respondentů bylo identifikováno šest hlavních témat, čímž je zadržovací zkušenost, denní rozvrh a s tím související využití času, emoce a sebereflexe, vztahy s vrstevníky, vztah k rodičům a kontakt s profesionály (policie, soud, probace). Zjištění zdůraznila potenciální nebezpečí domácího vězení v kritické fázi dospívání. Analýza však také ukázala, že období domácího vězení může být obdobím pozitivních změn a lze jej využít k úspěšné resocializaci.

Snižování recidivy je jen jedním z možných kritérií účinnosti opatření využívajících elektronický monitoring. Jako další kritéria přicházejí v úvahu například změna postojů pachatele, dopady na jeho okolí či vliv na širší veřejnost. Nezanedbatelným přínosem jsou pak možnosti, které systémy elektronického monitorování nabízejí pro ochranu obětí trestné činnosti. Je nutné též poznamenat, že lze jen stěží hodnotit elektronický monitoring obecně, neboť se jedná o institut,

jenž je v jednotlivých zemích vždy součástí celé řady různých programů, přičemž právě konkrétní podoba příslušných programů, od právní úpravy až po skutečnou realizaci, má na výsledky účinnosti elektronického monitoringu vždy rozhodující vliv (Portál justice, ©2017).

Výzkumy nepodávají jasnou odpověď na otázku, zda je využívání trestu domácího vězení ve spojení s elektronickým monitoringem působivé při snižování recidivy a nápravě pachatelů. Dané poznatky naznačují, že stěžejní je volba vhodného okruhu pachatelů, kterým je přiřazen trest domácího vězení s elektronickým monitorováním.

V monografii s názvem Sankční politika pohledem praxe (Scheinost a kol., 2014) je předložen výzkum, který se cíleně zaměřuje na získání poznatků o účinnosti vybraných konkrétních trestních sankcí. Jednou z podstatných otázek výzkumu bylo zjištění názorů a praktických zkušeností soudců, státních zástupců a probačních úředníků s aplikací vybraných sankcí formou expertního dotazníkového šetření. Ve výzkumu jsem se zaměřila na názory a praktické zkušenosti soudců a probačních úředníků, jelikož v empirické části mé práce se věnuji kvalitativnímu výzkumu zjišťující přínosy a slabiny trestu domácího vězení v současné probační praxi.

Z výsledků výzkumu (Scheinost a kol., 2014) vyplývá, že většina dotazovaných probačních úředníků chápe trest domácího vězení jako vhodné rozšíření palety trestů sloužících jako alternativa k trestu odnětí svobody. Považují tento trest za přísnou sankci, která umožňuje to, že na rozdíl od trestu odnětí svobody nejsou během jeho výkonu zpřetrhány sociální vazby mezi odsouzeným a jeho blízkými, odsouzený si může udržet zaměstnání, a díky tomu hradit své případné závazky či pohledávky.

U soudců a státních zástupců byla nejčastěji zmiňována absence účinné kontroly výkonu trestu domácího vězení. Někteří respondenti uvedli i další problémy, se kterými se v souvislosti s problematikou trestu domácího vězení ve své praxi setkali. Často byl zmiňován nedostatek vhodných pachatelů, kterým lze tento trest uložit, neboť se objevilo upozornění na problematiku pachatelů bez trvalého bydliště, respektive s trvalým bydlištěm, které řádný výkon trestu domácího vězení neumožňuje a tím není pro ně vhodným trestem (Scheinost a kol., 2014). Z těchto tvrzení vyplývá skutečnost, že trestnou činnost z velké většiny páchají lidé bez domova, lidé sdružující se ve squatech. Pachatelé s trvalým pobytem, které řádný výkon trestu domácího vězení neumožňuje a tím není pro ně vhodným trestem, jsou pachatelé nahlášení s trvalým pobytem na obecních či městských úřadech.

Část kritických komentářů se vztahovala k práci soudů. Podle některých probačních úředníků soudy ukládají trest domácího vězení v některých případech nevhodně, a to bez předchozího

šetření probační a mediační služby nebo v rozporu s jeho doporučením, soudy nereagují dostatečně rázně na zprávy o tom, že odsouzený podmínky výkonu trestu porušuje (Scheinost a kol., 2014, s. 131)

8. SHRNUÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

8.1. Shrnutí teoretických východisek

V teoretické části jsem se pokusila soustředit na poznatky nezbytné k naplnění cíle práce, kterým je zjistit sociálně integrační přínos trestu domácího vězení. Věnuji se nejdříve právnímu vymezení problematiky a dále pak jejímu sociálně pedagogickému zakotvení. Ve vztahu k problému integrace byla pro práci přijata perspektiva sociální pedagogiky jako životní pomoci, která je vymezena jako pomoc všem věkovým kategoriím v různých životních situacích. Lze konstatovat, že trest domácího vězení je udělen pachateli za nezvládnutí náročné životní situace.

V rámci teoretických východisek se ukázala jako důležitá propojenost mezi sociální pedagogikou a alternativním trestem, jelikož účelem alternativních trestů, mezi něž patří i trest domácího vězení, je předání odpovědnosti pachateli či odsouzenému za jeho činy. Je na pachateli, jak se ke své situaci postaví, zároveň však musí být v této situaci také veden. Preventivní potenciál trestu pak může přispět k podnícení vůle ke změně, a tím k naplnění vize sociální pedagogiky jako pomoci ke svépomoci.

Předání zodpovědnosti do rukou odsouzeného je cílem restorativní justice. Z analýzy plyne, že tento moderní princip soudnictví, který staví na prevenci spíše než na represii, vyžaduje propojenost pedagogického, sociálního a psychologického přístupu při udělení, vymáhání i kontrole alternativních trestů (v této práci myšleno především udělení trestu domácího vězení). Interdisciplinární přístup vyžaduje součinnost mnoha odborníků, kteří by se zároveň měli s ideou restorativní justice ztotožnit.

Na závěr teoretické části jsou představeny výzkumy na téma trestu domácího vězení. Zajímavé je, že nedávají jednoznačnou odpověď na otázku, jaké jsou přínosy a slabiny tohoto typu trestu a jeho celkový integrační potenciál. Ukazuje se, že jeho efekt je multifaktoriálně podmíněn, záleží na pachateli a na jeho přístupu k samotnému trestu, stejně jako na rodinných příslušnících a jejich pohledu na danou situaci. Podstatná je však také připravenost pracovníků justice pro práci s pachatelem. Smyslem navazující empirické části práce proto je pokusit se rozšířit empirickou poznatkovou základnu o pohled profesionálů, kteří se v praxi s trestem domácího vězení v různých podobách setkávají.

EMPIRICKÁ ČÁST

Pro empirickou část práce byl zvolen kvalitativní výzkum zjišťující přínosy a slabiny trestu domácího vězení v současné probační praxi. Jako metoda sběru dat byly zvoleny rozhovory s příslušnými probačními pracovníky a soudci. Na základě výzkumu jsou dále navržena doporučení pro efektivní využívání trestu domácího vězení.

9. CÍL VÝZKUMU A HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Stěžejním cílem této sociálně pedagogicky orientované diplomové práce je zjistit sociálně integrační přínos trestu domácího vězení.

Pro splnění cíle jsem zvolila jednu hlavní výzkumnou otázku (HVO) a sedm dílčích výzkumných otázek (DVO). Dílčí výzkumné otázky jsou zvolené tak, aby směřovaly k naprostému zodpovězení hlavní výzkumné otázky.

9.1. Hlavní výzkumná otázka

HVO: Jak justiční pracovníci hodnotí sociálně integrační potenciál trestu domácího vězení?

9.2. Dílčí výzkumné otázky

DVO1: Mají justiční pracovníci zkušenost s trestem domácího vězení?

DVO2: Jak justiční pracovníci hodnotí zavedení trestu domácího vězení do českého soudnictví a výkonu trestu?

DVO3: Jak hodnotí justiční pracovníci výhody a nevýhody trestu domácího vězení?

DVO4: Jaké jsou přínosy a slabiny trestu domácího vězení pro pachatele a společnost?

DVO5: Jsou podle justičních pracovníků typické trestné činy, za které je vhodné ukládat trest domácího vězení?

DVO6: Jsou podle justičních pracovníků typy pachatelů, pro které je trest domácího vězení vhodnější než pro jiné pachatele?

DVO7: Má trest domácího vězení větší šanci ovlivnit integraci pachatele do společnosti než trest odnětí svobody?

10. METODOLOGIE

Metodologie kvalitativního výzkumu je založena na poznacích z knihy „Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách“ (Švaříček & Šed'ová a kol., 2014). V metodologické části práce se věnuji popisu sběru dat a výzkumného vzorku. Dále představuji metodu, kterou jsem využila při analýze dat, a také přibližuji etickou stránku výzkumu.

10.1. Metoda sběru dat

Záměr svého výzkumu a s ním spojené rozhovory jsem nejdříve konzultovala s Ředitelstvím PMS, poté, co mi byla realizace rozhovorů schválena, mi byly zaslány kontakty na příslušné pracovníky. Domlouvání individuálních rozhovorů mi usnadnila osobní známost, ale zároveň vstřícnost a ochota všech oslovených justičních pracovníků. Rozhovory s justičními pracovníky probíhaly od začátku až po konec listopadu 2020. Vzhledem k opatřením, která jsou spojena s pandemií COVID-19, proběhly některé rozhovory přes platformy Skype, Messenger či WhatsApp. Rozhovory, které se uskutečnily při osobním setkání, proběhly v kanceláři justičních pracovníků s dodržáním všech nařízení (ústa a nos zakryté rouškou či respirátorem, dezinfekce na ruce, odstup dva metry). Doba rozhovoru byla cca. 45 minut, v tomto čase participant odpovídali na mnou kladené otázky. Pro polostrukturovaný rozhovor jsem měla připravenou osnovu (osnova rozhovoru je doložena v Příloze č. 1), v průběhu rozhovoru jsem kladla další doplňující otázky týkající se tématu. Výpovědi participantů byly zaznamenány ve formě video nebo audionahrávky a poté přepsány.

10.2. Charakteristika participantů

Výzkumný vzorek tvoří justiční pracovníci ze tří měst. Výzkumný vzorek tvoří čtyři ženy a pět mužů ve věku od 29 let do 66 let. Ředitelství PMS mi zaslalo kontakty na náležité probační pracovníky. Kontakty na příslušné justiční pracovníky v oblasti soudnictví jsem získala přes osobní známosti.

Participant č. 1 – žena, věk 51 let, probační úředník, vzdělání vysokoškolské, obor pedagogika, titul Mgr., délka praxe v PMS 10 let.

Participant č. 2 – muž, věk 46 let, probační úředník, vzdělání vysokoškolské, obor sociální práce, délka praxe v PMS 20 let.

Participant č. 3 – muž, věk 56 let, probační úředník, vzdělání vysokoškolské, obor klinická psychologie, titul PhDr., Mgr., délka praxe v PMS 2 roky.

Participant č. 4 – žena, 29 let, probační úředník, vzdělání vysokoškolské, obor sociální pedagogika, titul Mgr., délka praxe v PMS 3 roky.

Participant č. 5 – muž, 66 let, soudce – předseda senátu vrchního soudu, vzdělání vysokoškolské, právnická fakulta – justiční zkouška, titul JUDr., délka praxe v soudnictví 43 let.

Participant č. 6 – žena, 64 let, probační úředník, vzdělání vysokoškolské, právnická fakulta, titul JUDr., délka praxe v PMS 10 let.

Participant č. 7 – muž, 50 let, probační úředník, vzdělání vysokoškolské, obor – etopedie, titul Mgr., délka praxe v PMS 2,5 roku.

Participant č. 8 – žena, 29 let, probační úředník, vzdělání vysokoškolské, obor – Specializace v pedagogice – Resocializační pedagogika, délka praxe v PMS 4 roky.

Participant č. 9 – muž, 48 let, soudce – předseda senátu okresního soudu, vzdělání vysokoškolské, právnická fakulta, titul Mgr., délka praxe v soudnictví 19 let.

Tabulka č. 1: Výzkumný vzorek

Participant	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Titul	Délka praxe
P1	žena	51	VŠ	Mgr.	10
P2	muž	46	VŠ	Mgr.	20
P3	muž	56	VŠ	PhDr., Mgr.	2
P4	žena	29	VŠ	Mgr.	3
P5	muž	66	VŠ	JUDr.	43
P6	žena	64	VŠ	JUDr.	10
P7	muž	50	VŠ	Mgr.	2,5
P8	žena	29	VŠ	Mgr.	4
P9	muž	48	VŠ	Mgr.	19

10.3. Analýza dat

Pro provedení kvalitativního výzkum jsem zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru. Stanovila jsem si základní otázky, které pro mě byly osnovou v průběhu rozhovoru a dále jsem se participantů doptávala. Nejprve jsem přeepsané nahrávky vytiskla, a poté několikrát důkladně přečetla, následovně jsem vyznačovala opakující se a pro výzkum důležité výrazy. Vzhledem k obratným komunikačním dovednostem justičních pracovníků, jsem do analýzy zahrнула i mnou pokládané otázky v průběhu rozhovoru. Následně jsem užila techniku otevřeného kódování (Švaříček & Šedřová a kol. 2014), to znamená, že jsem opakovaně pročetla text a k výrazům přiřazovala různé kódy formou slovních označení (konceptů), které dané výroky nejvíce charakterizují. K těmto slovním kódům jsem přiřadila čísla a seřadila je podle podobnosti za sebou. Následně jsem hledala vztahy mezi kódy a definovala kategorie, do kterých jsem všechny tyto kódy roztrídila. Pro analýzu dat jsem využila metodu „tužka – papír“ a k tomu jsem si vedla soubor poznámek ve Wordu, které mi slouží při závěrečné interpretaci dat.

10.4. Etika výzkumu

Jak uvádí Švaříček (2014, s. 43), prakticky v rámci každého výzkumu je třeba řešit určité etické otázky. Jak již bylo zmíněno, etika má své místo všude. V souladu se zásadami etické realizace výzkumu jsem participanty, s nimiž rozhovor realizován osobně, požádala o souhlas s poskytnutím výzkumného materiálu ve formě audionahrávky pro mou diplomovou práci. Mnou připraveného informovaného souhlasu svým vlastnoručním podpisem participantí potvrdili, že dobrovolně souhlasí s účastí, a že měli možnost si řádně a v dostatečném čase zvážit všechny relevantní informace o výzkumu, že se mohli zeptat se na vše podstatné týkající se účasti ve výzkumu a že se jim dostali jasné a srozumitelné odpovědi na své dotazy. Všichni participantí souhlasili s nahráváním rozhovoru a s poskytnutím informací, které se týkaly uvedeného tématu. Vzor informovaného souhlasu účastníka výzkumu a vzor souhlasu účastníka s jeho zapojením do výzkumu je k nahlédnutí v Příloze č. 2 a v Příloze č. 3. U participantů, kteří byli v kontaktu on-line, jsem se před zahájením samotného rozhovoru ujistila, zda souhlasí s nahráváním a nechala prostor pro doplňující dotazy k výzkumu. Když se spustilo nahrávání, zeptala jsem se participantů ještě jednou, zda se dobrovolně účastní výzkumu, a zda souhlasí s nahráváním, aby tyto dvě důležité informace byly zaznamenány na nahrávce.

Se všemi participanty jsem se na realizaci výzkumu nejprve domluvila přes emailovou či telefonickou komunikaci, kde jsem představila vše podstatné pro svůj záměr rozhovoru.

Jsem si vědoma citlivosti získaných údajů, a tak jsem během celého rozhovoru a následného zpracování dat kladla důraz na zachování soukromí. Pro zachování anonymity neuvádím o participantech zásadní informace, aby nemohlo dojít ke spojení s konkrétní osobou.

Po ukončení realizovaných rozhovorů jsem se participantů ptala, zda chtějí poslat přepsaný rozhovor. Tuto možnost využil jeden z participantů.

11. VÝSLEDKY VÝZKUMU

Výsledky výzkumu jsou předloženy technikou vyložení karet, kdy se vezme kategorizovaný seznam kódů a převede (Švaříček & Šed'ová a kol., 2014). Jednotliví účastníci jsou v interpretaci dat označeni jako P1, P2 až P9. Jednotlivé výroky jsou psané v mužském rodě.

V interpretaci textu jsou použity zkratky: trest domácího vězení (TDV), elektronický monitorovací systém (EMS), výkon trestu odnětí svobody (VTOS), probační a mediační služba (PMS).

Z výsledné analýzy rozhovorů vznikly tyto kategorie:

- **Kategorie č. 1:** Institut trestu domácího vězení: prezentující kódy: **pozitivní hodnocení, elektronický monitorovací systém, vhodný nástroj, snížení recidivy**
- **Kategorie č. 2:** Institut trestu odnětí svobody: prezentující kódy: **respekt, stigma, vězeňská subkultura**
- **Kategorie č. 3:** Probační pracovník: prezentující kódy: **stanovisko k TDV, součinnost, kontrola, rizika, organizace**
- **Kategorie č. 4:** Odsouzený: prezentující kódy: **osobnost pachatele, reflexe, trestná činnost, závislost**
- **Kategorie č. 5:** Podmínky: prezentující kódy: **souhlas, bydliště, zaměstnání**
- **Kategorie č. 6:** Faktory: prezentující kódy: **ekonomický vliv, psychologický vliv**
- **Kategorie č. 7:** Kontinuita: prezentující kódy: **sociální vazby, integrace, povinnosti**

11.1. Kategorie č. 1 - Institut trestu domácího vězení

prezentující kódy: **pozitivní hodnocení, elektronický monitorovací systém, vhodný nástroj, snížení recidivy.**

Samostatný institut trestu domácího vězení hodnotí justiční pracovníci pozitivně, což mohou demonstrovat na jejich výpovědích. Tři z dotazovaných začali svou odpověď slovem „*pozitivně*“ a dále rozvádějí proč takto hodnotí trest domácího vězení.

Pozitivní hodnocení: P1 uvádí pozitivní hodnocení z důvodu rozšíření o další alternativní trest: P1: „*No určitě to hodnotím jako pozitivní v tom, že je to další alternativní trest, protože když v přípravném řízení předjednááme ty tresty a není to na trest odnětí svobody, tak v podstatě ta škála alternativních trestů je omezena, není zas až tak široká, takže každý jakýsi zpestření, nebo každý alternativní trest navíc je zkrátka větší varianta výběru a potom ten trest může být uložen specificky tomu člověku, tak aby to bylo efektivní.*“ P2 vidí pozitivní hodnocení

v přínosu TDV pro pachatele: P2: „Rozhodně pozitivně. Z hlediska nějakých sociálních dopadů, nějakých rehabilitační, jak bych to řekl, rehabilitačního potenciálu pro ty klienty, pro ty pachatele.“ Podobně odpovídá P3: „Teoreticky pozitivně, jo. Jsem probační úředník, to znamená, ctím tu restorativnost justice a vlastně jsem součástí toho procesu restorace. Jsem součástí toho procesu restorace našich klientů nebo odsouzených obecně.“ Dotazovaný P4 odpověděl: „Celkově se mi líbí.“ Tato odpověď zazněla, až po současné kritice na TDV, kdy jsem se pouze dotázala na samostatný institut TDV, což se bude prolínat v dalších kódech. P6 přímo ve své odpovědi uvedl slova „dobrá instituce“. P6: „Pokud by byly všechny materiální podmínky splněny, aby se mohlo ukládat více pachatelům, tak by se společnosti ulevilo. Ulevilo by se poškozeným, který čekají na náhradu škody nebo matkám, který marně čekají na naplněný výživného, myslím si, že je to doopravdy dobrá instituce“. Čímž poukazuje na další kód, který nese název elektronický monitorovací systém, kde se všichni participanti shodují v tom, že monitorovací systém už dlouho pokulháva.

Elektronický monitorovací systém: P5: „Zatímco ta legislativní úprava podle mě byla celkem odpovídající, kulhalo to technické provedení. Tenkrát se zvolilo jakési provizorium, že po určité velmi krátkou dobu se výkon tohoto trestu svěří probační a mediační službě a velmi rychle se najde to technické řešení. Ono provizorium trvá, jestli se nemýlím už asi deset let.“ Z dalších odpovědí vyplývá neochota soudů, ukládat TDV kvůli nedostačujícímu technickému provedení, ale zároveň je poukázáno, že při splnění všech příslušných podmínek, je TDV efektivní trest: P4: „Trest domácího vězení je soudy ukládán v menším procentu, dle mého názoru. Je to efektivní trest, ovšem je velká škoda, že elektronicky monitoring nefunguje, tak jak by měl, aby trest domácího vězení opravdu plnil svou nápravnou funkci.“ Dále P4 ve své výpovědi uvádí, proč v současné době hodnotí TDV negativně: P4: „V současné době negativně. TDV je sice uvedeno, jako druhý nejpřísnější trest, ovšem dle mého názoru v Česku to přísný trest není. Elektronický monitorovací systém nefunguje tak jak má, je to jeden velký problém. Kdyby EMS fungovalo, tak jak má, soudy by TDV ukládali v mnohém větší míře, jako na počátku fungování EMS a odsouzený či obviněný by byl opravdu ohlídaný ve stanovených časech, kdy se má zdržovat v místě nařízeném pro výkon TDV.“ P7 vysvětluje proč při nefungování EMS není brán trest domácího vězení jako přísný trest: P7: „Při nefungování EMS je to v některých případech velmi jemný trest, jelikož je zkontrolován minimálně 4x do měsíce a není ohlídan po celý čas, myslím tím v časovém rozmezí za den, kdy se má zdržovat na místě určeném k trestu domácího vězení.“ A dále je zde naraženo na problém, který bude předložen v **kategorii č. 3 probační pracovník**, což demonstruji na odpovědi P6: „No tak je to především v tom, že ještě není zcela vyřešeno to sledování těch vězňů. Náramky nefungují, tak jak by měly a probační služba je tím hodně

zatěžovaná.“ Při fungování a zajištění všech technických podmínek vidí justiční pracovníci TDV jako vhodný nástroj, který s sebou přináší patřičné omezující schéma.

Vhodný nástroj: P2: *„Domácí vězení přináší to, že jednoznačnou sankcí pro toho člověka v tom smyslu, my ti to nebudeme tolerovat, že děláš opakovaně nějaký věci, my ti tedy nařizujeme bud doma, a když nebudeš doma a nebude zbytí, tak půjdeš do toho vězení. A když budeš doma, tak nastavíme ten režim tak, že si můžeš obstarat svoje věci, vydělat peníze pro sebe a na cokoliv jinýho, co potřebuješ.“* V tomto výroku je myšleno omezující schéma formou časového rozvrhu, který bude následně více rozveden v **kategorii č. 3 probační pracovník**. V rozhovoru jsem se každého justičního pracovníka zeptala, zda si myslí o TDV, že je to přísný trest, a opět mohu na odpovědích poukázat na omezující schéma: P3: *„Trest domácího vězení obecně považuji ne za úplně přísný, to znamená nejsem schopen posoudit proč je třeba zrovna druhém místě v těch vyjmenovaných alternativních trestech, ale protože má silně omezující schéma nebo opatření nebo obsah, tak asi ta přísnost tam je viditelná.“* V dalších odpovědích se potvrzuje omezující schéma a vysvětlení zřejmých omezení z pohledu justičního pracovníka z oblasti soudnictví. P9: *„Každopádně, i když se to třeba na první pohled nezdá, je výkon tohoto druhu trestu pro odsouzeného, jemuž byl uložen silně limitující, a to ve vztahu ke způsobu života běžné populace, a tudíž jeho zařazení v hierarchii trestů hned za trest odnětí svobody, je dle mého názoru důvodné.“* Kód **snížení recidivy** jsem zařadila pod tuto kategorii z předložených odpovědí opět justičních pracovníků z oblasti soudnictví, které poukazují na samostatný vhodně uložený trest domácího vězení.

Snížení recidivy: P9: *„Je možno u dobře zvoleného trestu domácího vězení vyzdvihnout snížení míry recidivy odsouzených a tím naopak zvýšení ochrany společnosti před pachateli trestných činů.“* P5 poukazuje na preventivní působení vhodně zvoleného TDV: P5: *„To samé je tady u toho, já si myslím, že v prvé řadě je to trest vhodný k tomu, aby zabránil tomu pachateli páčání další trestné činnosti, jestliže někdo chodí po večerech vykrádat na sídlišti auta a není to tedy X násobný recidivista, tak to samozřejmě může mít ten účinek i preventivní, protože jaksi mu ubereme tu příležitost, tu pro něj vhodnou dobu, tu trestnou činnost páchat.“*

11.2. Kategorie č. 2 - Institut trestu odnětí svobody

prezentující kódy: **respekt, stigma, vězeňská subkultura**

I přes neskonalou škálu uložených alternativních trestů si někteří pachatelé dále páchají trestnou činnost. Jelikož se alternativní tresty pachatelům často kumulují, nezbývá už jiné možnosti, než že je soud pošle do vězení. Institut trestu domácího vězení je brán jako poslední možnost.

Toto tvrzení mohu demonstrovat na výroku P4: „Ovšem jestliže je to recidivista a již dostal alternativní trest a nadále páchá trestnou činností a neřeší následky těchto činů je pro něj lepší výkon trestu odnětí svobody a izolovat ho od společnosti.“ Probační pracovníci často apelují na své klienty v plnění závazků spojených s TDV či jiným alternativním trestem, jelikož neplní své povinnosti a vědí, že tito klienti mají respekt z vězení.

Respekt: P1: „je tady ještě ten institut domácího vězení, je to už nějaký omezení osobní svobody, ale když vy teďka se zavázete k nějaký změně a budete na sobě pracovat, tak se nemusíte dostat přímo do toho vězení.“ Podobně reaguje P2: *My po tobě chceme jediný, respektuj povinnost, kterou máš, pln si svoje závazky.*“ U většiny rozhovorů jsem položila doplňující otázku týkající se stigma, které s sebou přináší VTOS. Probační pracovníci jsou profesionálové, kteří nemají předsudky ke svým klientům, o tom jsem se ujistila z těchto tvrzení.

Stigma: P1: „Já zase jak v tom dělám profesně dlouho, tak mi to jako tak nepřijde, jako takový stigma.“ Probační pracovníci vnímání, že společnost může odsoudit pachatele, ať už je mu uložen trest domácího vězení či výkon odnětí svobody: P2: „Nějaký stigma může přijít úplně stejně, jako stigma s trestem odnětí svobody.“ Zároveň panuje shoda u justičních pracovníků ohledně přiučení nových vzorců chování ve výkonu trestu odnětí svobody.

Vězeňská subkultura: P6: „V tom výkonu trestu, tam je to izolace od té normální společnosti, od rodiny, práci ztratí, musí se tam přizpůsobovat nějakýmu jinému složení v tom společenským smyslu, často se tam přiučí v uvozovkách i něčemu, co do teďka pro něj nebylo ještě normální, takže asi tak.“ Též panuje shoda v navázání nevhodných kontaktů ve vězení: P7: „Rovněž ve VTOS může navázat nevhodné kontakty, rovněž tak i ztratit přirozenou obavu z pobytu ve vězení, případně může proběhnout regulérní institucionalizace dotyčného.“ Vládnoucí vězeňská subkultura ve VTOS působí proti všem výchovným snahám, o kterou se snaží vězeňští pracovníci, proto vnímání za vhodné uložení TDV u méně závažných trestných činů: P2: „Nepřichází do kontaktu s vězeňskou subkulturou, která z mého pohledu působí, proti všem snahám. To jsou jasné výhody pro toho pachatele i pro jeho blízké.“ Vězeňská subkultura ovlivňuje odsouzeného negativně v rovině sociální, a především v psychické: P3: „Ale ono to má i tu lidskou rovinu, ale ono to má i tu psychickou rovinu, že dobře máme tady pachatele, který spáchal trestný čin, přečin cokoli jiného, byl odsouzen, byl umístěn do výkonu trestu a on se nám nevyvíjí. On se vyvíjí pouze v rámci těch subkultur, který v tom vězení fungují.“

11.3. Kategorie č. 3 - Probační pracovník

prezentující kódy: **stanovisko k TDV, součinnost, kontrola, rizika, organizace**

Jak již bylo zmíněno probační úředník má důležitou funkci při ukládání a výkonu TDV. Stanovisko k výkonu TDV nebo také přípravné řízení je proces, který by neměl být soudy opomenut, důvody jsou prezentovány v odpovědích justičních pracovníků.

Stanovisko k TDV: Sám participant z oblasti soudnictví se přiklání k variantě, aby PMS měla možnost přípravného řízení k uložení trestu: P5: *„Asi v naprosté většině věcí nějaká zpráva té probační a mediační službě měla, býti vůbec podmínkou, proto abych začal vážně uvažovat o tom uložení tohoto druhu trestu.“* Mnohdy bývá TDV přidělen probační službě bez jakéhokoliv přípravného řízení: P4: *„Velká chyba je, když soudy nevyužijí spolupráci s PMS v rámci sepsání stanoviska k uložení TDV, které je pro následnou práci probační služby důležité. Předem je ověřeno obydlí, ve kterém bude TDV vykonáván, jsou zjištěni sociální, rodinné poměry odsouzeného, pracovní doba, doprava do a zaměstnání, a hlavně jsou zjištěna rizika újmy, recidivy, selhání, které jsou pro práci probačního úředníka velmi důležité.“* Dále probační pracovníci vysvětlují, v čem je důležité stanovisko k TDV: P6: *„Probační úředníci jsou tím trestem značně vytíženi, například jo. Pokud on plní všechno, co má tak, tak soudce s tím nemá práci, pokud porušuje ty podmínky, proto je hrozně důležitý, aby probační služba vybrala, protože mi děláme to šetření vhodnosti uložení toho trestu, aby probační služba opravdu vytipovala vhodného adepta, aby soudce teda akceptoval ty naše návrhy, stanoviska.“* V rozhovorech s probačními pracovníky lze zpozorovat rozdíly ve zkušenostech při přípravném řízení neboli stanovisek k TDV. V mém výzkumném vzorku jsou čtyři probační pracovníci, kteří mají zkušenosti takové, že vždy měli možnost přípravného řízení k uložení TDV, což mohu demonstrovat na výroku P1: *„Tak tresty domácího vězení standardně předjednáváme už vlastně od doby, kdy byl tento trest zaveden. Stejně zkušenosti má P2: „Já osobně, z hlediska tomu, čemu říkáme stanovisko v trestu domácího vězení, to je ta práce s člověkem, než soud rozhodne o vině a trestu, teda včetně té práce s těmi klienty, odsouzenými.“* Stanovisko k TDV je velmi zdlouhavý proces jak pro probačního pracovníka, tak pro odsouzeného, což vyplývá z výroku P3: *Příprava na stanovisko neboli vypracování stanoviska probační a mediační služby k možnosti přeměny výkonu trestu na trest domácího vězení není otázka jednoho týdne nebo dvou, tří či ani dokonce jednoho nebo dvou tří měsíců. Je to velice zdlouhavý proces. Tady se musí opravdu kvalitně provést šetření v místě bydliště, šetření v okruhu řekněme v okruhu příbuzných, známých, těch lidí, toho kolektivu, kam se ten odsouzený může navrátit, jo. Jestli jsou dostatečně kvalitní podmínky na to, aby byl odsouzený monitorován.“*

Odsouzený musí být ochoten poskytnout součinnost PMS. Je důležité navázat mezi sebou určitý vztah, aby probační pracovník mohl provést klienta přípravným řízením a zároveň, aby klient spolupracoval.

Součinnost: P1: *„ten vztah tady toho člověka chtěl ten probační úředník vést v tom domácím vězení a taky ten člověk, že sám chtěl, on třeba taky nechtěl, že jo, mu to uloží.“* Poskytnutí součinnosti je důležité z hlediska nastávajících kontrol v místě bydliště: P1: *„těsná spolupráce s probačním úředníkem, že on jednak dochází na konzultace sem na středisko a jednak i to, že my docházíme do místa bydliště.“* V **kategorii č. 1** je kód **elektronický monitorovací systém**, EMS má v současné době výrazné limity v kontrole odsouzených k TDV, tím pádem musí probační pracovník provádět fyzickou kontrolu v místě bydliště. Jak se shodují pracovníci fyzická kontrola má též své limity.

Kontrola: P2: *„Namátkové kontroly, kdybyste jich udělala deset za den, tak pořád to není dost.“* Shodný názor má P5 justiční pracovník z oblasti soudnictví: P5: *„Ono to samozřejmě záleží i na rychlosti toho výkonu, přesnosti a jaksi té soustavnosti té kontroly, jestliže probační úředník někam přijde jednou za týden, jednou za čtrnáct dní, no tak asi moc účinný ten výkon trestu není, z hlediska teda obavy toho pachatele, že pokud se takto nebude chovat, že nastoupí nějaké horší řešení, jestliže on je nepřetržitě s pomocí té techniky pod tou kontrolou, je to asi úplně jiný režim.“* Na menších městech může být kontrola odlišná, probační pracovník má svého klienta nedaleko bydliště, což mohu demonstrovat na výpovědi P3: *„Mám teď jednoho klienta, který nemá elektronický monitoring, a protože nebydlí daleko od mého bydliště, tak v podstatě já tam můžu chodit na kontrolu každý den a on ví, že já tam můžu přijít každý den. A protože neopakují periodicky stále stejné dny té kontroly, tak on vlastně musí plnit ten trest domácího vězení, jelikož on neví, jestli přijdu v pondělí, v úterý, ve středu či neděli a on neví v jakou denní či večerní hodinu přijdu.“* Tento výrok poukazuje na jednu z výjimek, kterou si nemohou dovolit probační pracovníci například v Praze, aby klienta mohli zkontrolovat, kdykoli je to možné. S fyzickými kontrolami přichází nebezpečí a různá rizika, která mohou ohrozit probačního pracovníka.

Rizika: P1: *„pokud je ten trest domácího vězení uložen někomu, kde to neproběhlo přes tu probační službu, tak tam mohou být různá úskalí.“* Aby se předešlo tomu, že by probační pracovník mohl být ohrožený při výkonu kontroly, je důležité šetření před uložením trestu. Fyzické kontroly probíhá i v noci: P4: *„probační pracovníci i v pozdních hodinách chodí na fyzické kontroly odsouzených, zda se zdržují na místě pro výkon TDV, což přináší velké riziko.“* Zároveň aby se mohlo předejít rizikům pro pracovníka a současně, aby odsouzený dodržoval TDV je nutno

vytvořit časový harmonogram pro klienta. Z těchto důvodů je důležité stanovisko k TDV a součinnost klienta, aby se mohlo vše náležitě zorganizovat.

Organizace: časový harmonogram je důležitý pro odsouzeného hned z několika důvodů. P1: *„Tam se dá uplatnit úplně všechno. Všechny povinnosti jak pracovní, tak rodinný, ale zároveň, aby měl ty omezení, zároveň, aby to pocítil, řeknu, aby ho to trochu bolelo.“* Jak je zde řečeno, časový režim je důležitý k dodržování podmínek, podle časového režimu se řídí odsouzený a probační pracovník v rámci kontrol. V průběhu rozhovoru jsem se doptala, zda tedy odsouzení mají volný čas, ve kterém by se mohlo něco nezákonného spáchat. Odpověď byla P1: *„Já bych řekla, že toho volného času je tam poměrně hodně, kdy se může něco přihodit.“* Probační pracovník ve stanovisku k TDV připraví s odsouzeným harmonogram, který schvaluje soud. Po schválení všech podmínek není probační pracovník pravomocný k tomu, aby mohl režim jinak upravit. Opět musí zažádat soud: P2: *probační služba, probační pracovník, nemůže sám rozhodnout o změně časového rozvrhu, režimu toho trestu. Nebo nemůžeme rozhodnout, že schvalujeme odsouzenému změnu místa výkonu trestu domácího vězení. My bychom byli rádi, abychom nemuseli zatěžovat soud, nějakým způsobem konstatovat, že my souhlasíme s tím, že odsouzený změnil místo výkonu trestu, jo z nějakého důvodu. Nejčastěji za námi chodí klienti, že by potřebovali změnit rozvrh práce, rozvrh TDV kvůli práci, a to my sami vlastně nemůžeme. Odsouzený podá žádost, my se k tomu vyjádříme a pošleme na soud a musíme čekat, než soud rozhodne.“* V těchto případech má odsouzený zkomplikovanou pracovní či existenční situaci.

11.4. Kategorie č. 4 – Odsouzený

prezentující kódy: **osobnost pachatele, reflexe, trestná činnost, závislost**

TDV je uloženo pachateli za bagatelní trestnou činnost, která se označuje jako přečiny. Pro lepší představu, co znamená spáchat bagatelní trestná činnost demonstruji na výroku P3: *„není to tak závažně odsouzeníhodná nebo tak strašně nebezpečná trestná činnost, ono se používá bagatelní trestná činnost, kdy není úplně nutné, toho odsouzeného jaksí držet ve věznici na náklady státu, ať radši jde do práce, dejme mu TDV, bude chodit do zaměstnání, to jsme schopni si zkontrolovat.“* V rozhovoru jsem se justičních pracovníků ptala, za které přečiny nejčastěji je ukládán TDV. Odpovědi nejdříve směřovali k osobnosti pachatele, až poté justiční pracovníci konkretizovali trestnou činnost.

Osobnost pachatele: P1: *„Spíš, možná nezáleží na té trestné činnosti, spíš jako na osobnosti toho pachatele a předpokladu nějaké resocializace. Shodný názor má: P3: „To je případ od případu. Ono ani tak nejde konkrétně o to, jakou odsouzený spáchal trestnou činnost.“*

Ono jde spíš o osobnost toho klienta, toho odsouzeného.“ Opět se zde objevuje ukazatel toho, jak je důležité stanovisko TDV, jelikož v přípravném řízení odhalí probační pracovník, jak je odsouzený motivovaný k určité změně. Na výroku P1 je porovnání, jak pro jednoho odsouzeného je motivační výkon trestu odnětí svobody a pro jiného výkon trestu domácího vězení: P1: *„Zkrátka někdy nám přijde z výkonu trestu odnětí svobody pachatel víc motivován k té změně, než byl předtím výkonem trestu odnětí svobody, zkrátka jak když potřeboval, ten výkon trestu odnětí svobody proto, aby si uvědomil, že zpátky už do toho vězení nechce. Pro jinej druh pachatele nebo jinou osobnost může být daleko více motivační právě ten výkon trestu domácího vězení.“* Uložení trestu ovlivní pachatele i jeho okolí, což může být pro pachatele také motivující, aby dále určitou trestnou činnost nepáchal, protože bude vědět, jaký postih bude obnášet jeho trestná činnost: P5: *„Je to vždycky otázka osobnosti toho pachatele, jak jsem říkal, na někoho může mít samozřejmě větší dopad peněžitý trest, na někoho může mít difamující účinek trest obecně prospěšné práce, protože jaksi celá vesnice ví, to je ten, který má uložený trest.“* Důležitá součást při průběhu výkonu trestu u odsouzeného je reflexe. Jak odsouzený dokáže reflektovat své předchozí jednání a s tím spojené následky.

Reflexe P3: *„Z mého pohledu je to spíš o té osobnosti toho pachatele, odsouzeného o těch jeho charakterových vlastnostech, o tom, jestli je dostatečně, kvalitně schopný reflektovat svoji trestnou činnost. Jestli je dostatečně a kvalitně namotivován nepáchat dál trestnou činnost. To je celá škála různých okolností, který alespoň já v tom případě, kdy hovořím s klientama sleduju.“* Nejčastější spáchané trestné činnosti, na kterých se justiční pracovníci shodli, že pachateli může být uložen TDV, jsou dle jejich odpovědí.

Trestná činnost: Neplatiči výživného neboli jak nazývají probační pracovníci „výživáři“ jsou vhodní adepti na TDV: P2: *„Domácí vězení je tedy vhodné pro pachatele, u kterých nehrozí, že by nějak dramaticky ubližovali lidem nebo nehrozí, že ublíží lidem kolem sebe. Člověk, který neplatí výživný typický. K čemu to je, když neplatiče výživného pošlete do vězení.“* Dále jsou to mladiství prvopachatelé nebo pachatelé, kteří dříve plnili alternativní trest, který se u nich osvědčil: P7: *„obecně u prvotrestaných, u mladistvých pachatelů, blízkých věku mladistvých, případně, u kterých se v minulosti osvědčilo uložení jiného alternativní trestu.“* A dále je shoda, aby pachatel nebyl recidivista, jelikož by se tím způsobem minul účinek trestu: P5: *„v první řadě jsou to asi prvotrestaní pachatelé, nejsou to tedy na druhé straně recidivisti, kteří jaksi by tady to vítalo, jako úplně nemístné a těžko i očekávat s ohledem na jejich podmínky, že by to splnilo nějaký účel.“* Vhodnými adepty na TDV jsou též neposlušní řidiči, kteří řídí přes uložení zákazů, což je přímo nazýváno maření výkonu úředního rozhodnutí: P3: *„Ve většině*

případů maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Například ten, kdo přišel o řidičský průkaz a přes zákaz dále řídí. To jsou zrovna ti, kteří úplně nepatří do výkonu trestu, teda nepatří, patří tam, protože samozřejmě páchali trestnou činnost, ale pro ně třeba TDV je zrovna tou alternativou toho, aby nemuseli sedět ve vězení.“ Velmi často jsou pachatelé trestných činů uživateli drog. Pachatel, který je závislý, není vhodný adept na uložení TDV z mnoha důvodů.

Závislost: Důvod je objasněn ve výroku P2: *„kde určitě neukládat trest domácího vězení. Jsou to lidé, kteří žijí s drogou nebo na droze, nebo obecně s rozvinutou závislostí, protože tam je základní problém, že se neorientují v čase a prostoru a druhá věc je, že jsou často na pohybu, že jo. Různě po bytech po kamarádech. Nemají svoje pevné bydliště. Jak jsou na pohybu, tak se nedá pracovat s tou technikou.“* Na drogovou problematiku u TDV narazili probační pracovníci sami, jelikož mají zkušenosti s odsouzenými, kteří jsou závislí P1: *„když je domácí vězeň závislej, já mám teď domácího vězně, kterej je závislej, on jako nastavený té změně je, ale tím, že je tam nějaká závislost, tak on v nějakých těch obdobích, mi vypovídá službu a došlo i k porušení, toho domácího vězení.“* U závislých pachatelů je problematické provádět fyzické kontroly P6: *„Když je pod vlivem návykové látky, tak se špatně provádí ty kontroly. Není schopen se ani dostavit k podpisu, toho našeho prohlášení. Není na tolik odpovědný, nemá tu odpovědnost, která je potřeba tady pro ten trest.“*

11.5. Kategorie č. 5 – Podmínky

prezentující kódy: **souhlas, bydliště, zaměstnání**

Jak již bylo výše zmíněno uložení TDV je zdlouhavý proces. První impuls k uložení TDV musí dát sám odsouzený, jelikož se rozhodl ke změně, je tedy namotivovaný.

Souhlas: P8: *„Trest domácího vězení nelze uložit bez toho, aniž by obžalovaný souhlasil s jeho uložením, tedy musí být motivovaný.“* Opět se zde prolíná součinnost s probačním pracovníkem a celková spolupráce pachatele: P6: *„tam se dokonce vyžaduje souhlas toho pachatele s uložením toho trestu a s tím, že se mu bude podrobovat, že je ochoten platit náklady toho trestu a taky mimo jiný, takže jeho spolupráce je prostě nezbytná.“* Když dá odsouzený souhlas k uložení TDV, je tedy motivovaný k životní změně, dále ve stanovisku TDV probační pracovníci vyhodnocují další okolnosti spojené s uložením TDV. Vyhodnocuje se trvalé bydliště odsouzeného.

Bydliště: P5: *„Další podmínka je ta, že on má vlastně nějaké trvalé bydliště, kde se zdržuje a kde tu kontrolu lze vykonávat, to znamená, že když to není splněno je to nějaký bezdomovec a tak dále, tak nepřichází v úvahu ukládání tohoto druhu trestu.“* Je důležité vyhodnocení trestné

činnosti, probační pracovníci se přiklání ke dvěma skupinám pachatelů trestné činnosti, kteří mívají řádně zajištěné trvalé bydliště: P2: „*Řidiči, kteří řídí přes zákaz a neplatiči výživného, tady ty dvě skupiny jsou spíš takový, který žijou v takových podmínkách, že se to domácí vězení dá realizovat, myslím z hlediska technickýho, myslím tím, že mají bydliště, mají zavedenou elektriku, kterou nějakým způsobem platí.*“ Další podstatnou podmínka je být zaměstnán. Probační pracovník si ověřuje, zda pachatel není fluktuant, aby nedošlo během uloženého trestu k rychlé ztrátě zaměstnání.

Zaměstnání P3: „*Výhoda, je že musí jít do práce, to je jedna z podmínek.*“ Dle pracovní doby se odsouzenému vytvoří časový režim, který se může upravit za předpokladu řádného plnění: P2: „*Samo o sobě, když je ten výživář je v domácím vězení, tak může mít práci jakou chce, klidně i o víkendech, když soudu doloží, že pracuje na směny, tak není problém, soud mu to povolí, upraví ten režim.*“

11.6. Kategorie č. 6 – Faktory

prezentující kódy: **ekonomický vliv, psychický vliv**

Ač můj výzkum je zaměřený na TDV, justiční pracovníci ve svých odpovědích často zmiňovali porovnání VTOS oproti TDV. Jedním z těchto porovnání je ekonomický pohled na TDV oproti TVOS.

Ekonomický vliv: P5: „*V porovnání s nepodmíněným trestem odnětí svobody, pro stát je to výhodnější z toho pohledu, že mu nevznikají další náklady spojené s provozem věznic, a se zajišťováním výkonu trestu odnětí svobody, a konec konců ten člověk nadále může, fungovati jako zaměstnaný jako pracující, a tudíž jako schopný plnit například své výživovací a další povinnosti.*“ Ve VTOS není vždy jisté, že odsouzený bude moci pracovat, oproti tomu v uložení TDV je to podmínkou, čímž tedy státu nevznikají další nákladné položky na uvěznění: P3: „*Výhoda, tak první výhoda je určitě ekonomického pohledu, celospolečenského ekonomického pohledu, je určitě to, že odsouzený není živen státem.*“ Ve výkonu trestu domácího vězení odsouzený sice nevidí mříže či zdi vězení, ale trest domácího vězení, tak jako výkon trestu odnětí svobody zasahuje do sociálního fungování jedince a má vliv na psychiku odsouzeného.

Psychický vliv: Když je TDV uloženo pachateli, který má milující rodinu, tak uložení TDV je pro něj příznivé: P3: „*Výhoda, že může chodit do práce, že je se svými blízkými, že je se svými dětmi, není v podstatě deprimován tou situací, kdy vlastně absentuje to spojení rodiny s ním.*“ I přesto je vyvíjen tlak jak na odsouzeného, tak na jeho rodinu. Zkušenosti probačních pracovníků při výkonu fyzických kontrol vypovídají jasně, lidé mají tendence se jim svěřovat s tím,

jak je to pro těžké: P2: „*Lidi potom začnou mluvit o tom, jak je to pro ně těžký, jak je to nepříjemný, měli různé rodinné situace, který jim přinášeli obtíže vydržet, aby neodešli z toho domácího vězení.*“ Jak popisovali probační pracovníci, po čase mizí lidem úsměv z tváře: P2: „*I to domácí vězení, i když se to vlastně nezdá, i když přes den si mohou cokoliv obstarat, dává to těm lidem zabrat.*“

11.7. Kategorie č. 7 – Kontinuita

prezentující kódy: **sociální vazby, integrace, povinnosti**

U vhodného pachatele, kterému byl uložen TDV kontinuita dosavadního života zůstává zachována se vším, co s tím souvisí, zejména u odsouzených, kteří mají vhodné sociální zázemí a stabilní zaměstnání, bez drogové minulosti a s určitou vnitřní disciplínou., což mohou demonstrovat na výroku P8: „*V případě, že se jedná o pachatele, který má funkční mikro, mezo a makroprostředí, školní třída, rodina, komunita, zaměstnání, je tento typ trestu vhodnější v důsledku možných negativních dopadů, které má naopak izolace VTOS.*“

Sociální vazby P1: „*je to alternativní trest, ten člověk zůstává v nějakém podporujícím domácím prostředí.*“ Odsouzený není izolován od své rodiny, od toho domácího prostředí, ve kterém je zvyklý: P2: „*Odsouzený zůstává se svojí rodinnou, nepřetrhnou se sociální vazby, pokud má práci, může jí mít dál anebo může si práci najít, pokud nemá vzdělání, může na sobě pracovat.*“ Domácí vězení nijakým způsobem nenarušuje tu možnost nadále pracovat, případně se vzdělávat. Poněvadž odsouzený zůstane ve svém přirozeném prostředí, ale nutno zdůraznit pro něj nezávadovém prostředí, nedojde k žádnému narušení jeho integrace ve společnosti.

Integrace: TDV je jedním ze škály alternativních trestů, všechny alternativní tresty jsou koncipované tak, aby odsouzený nebyl vytržen ze svého běžného fungování v životě: P3: „*Tak to se samo nabízí, že jo, přeci ten trest TDV je zejména koncipován, aby došlo nejen k té resocializaci, ale i znovu začlenění se do běžného života.*“ Z pohledu justičních pracovníků odsouzený neztrácí kontinuitu žití ve společnosti: P6: „*aby si zachoval zaměstnání, aby dál fungoval v rodině a mohl se zúčastňovat výchovy dětí, mohl se starat případně o starý rodiče, prostě aby dál fungoval v té společnosti, takže ta integrace tam podle mě ani nekončí celkem.*“ Opět se zde objevuje kód **stigma**, jelikož pachatel po výkonu TDV má příznivější situaci, jak mohou demonstrovat na výroku P5: „*že se na něj daleko dříve hledí jako na netrestaného na rozdíl od toho, kdo si prošel trestem odnětí svobody.*“ Jak již bylo zmíněno odsouzený plní

svoje povinnosti, rodinné, společenské, pracovní, pachatelé si vydělávají na následky trestné činnosti, platí výživné.

Poslední kód **povinnosti** je zásadní a na závěr shrne celou tuto kategorii. TDV je trest vhodný pouze pro vysoce disciplinované a motivované odsouzené, jelikož je povinen docházet do zaměstnání, řešit následky trestného činu, čímž může být splácení náhrad škody, splácení výživného, absolvování léčby závislostí, a také omluva poškozeným. Ve výkonu trestu odnětí svobody povinnosti na delší čas odpadají. Jak sami vidí pracovníci, při TDV P4: *„pachatel je aktivně zapojen do společnosti a řešení svých problémů, než když leží ve vězení a neřeší nic.“*

12. ZODPOVĚZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

12.1. DVO1: Mají justiční pracovníci zkušenost s trestem domácího vězení?

TDV byl zaveden do právního systému České republiky v roce 2010, od té doby mají všichni dotazovaní justiční pracovníci určité zkušenosti. Z výpovědí všech justičních pracovníků vzniká celková odpověď na (DVO1). Z mého výzkumného vzorku má zkušenosti s TDV od celkového přípravného šetření neboli od stanoviska k TDV, až po výkon fyzických kontrol sedm probačních pracovníků. Jejich zkušenosti plynou z povahy výkonu práce jako takové. Uvedený výrok P3 je společný pro všechny dotazované probační pracovníky P3: *„Protože jsem na středisku parolista, to znamená ten, který se zabývá i klienty, který jsou v současné době ve výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně, a mají-li a i splňují zákonné podmínky k tomu, aby mohli využít toho institutu podmíněného propuštění a nebo přeměny výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně na alternativní tresty, tedy v tomto případě na trest domácího vězení, tak to je ta podstata toho, proč já se s tím setkávám.“* Během deseti let, co je TDV zavedeno, řešil každý z probačních pracovníků určitý případ TDV, od kompletního přípravného šetření, až po uložení výkonu TDV a s tím spojené kontroly v místě bydliště odsouzeného. Justiční pracovníci z oblasti soudnictví mají rozdílné zkušenosti, neboť P5 působí na vrchním soudě P5: *„Praxe je spíš jaksí z dob, kdy se legislativně uvažovalo o zavedení tohoto druhu trestu, kdy jsem měl možnost, se tedy setkat s praxí některých států, který už tento druh trestu znaly, takže ta praxe je spíše z toho období, kdy jsme se snažili zformulovat do zákona podmínky a podstatu tohoto trestu, a nikoliv s jeho vlastním ukládáním.“* a P9 působí na okresním soudě P9: *„Za dobu, co byl trest domácího vězení opětovně zaveden do právního systému v ČR, jsme společně s kolegy tento druh trestu uložili pouze 12x.“*

12.2. DVO2: Jak justiční pracovníci hodnotí zavedení trestu domácího vězení do českého soudnictví a výkonu trestu?

Jak je uvedeno v **kategorii č. 1 – Institut trestu domácího vězení**, justiční pracovníci hodnotí zavedení trestu pozitivně. Z dotazovaných justičních pracovníků ale každý vidí pozitivní stránku v něčem jiném. Například P1 je velký zastávce alternativních trestů, takže vidí vhodnost v rozšiřování škály alternativních trestů. P2 přímo uvedl *„to je jednoznačně pozitivní věc zavedení trestu domácího vězení.“* Toto tvrzení je z hlediska rehabilitačního potenciálu pro pachatele. P3 spatřuje pozitivní stránku TDV v tom, že probační pracovník je součástí výkonu TDV P3: *„Jsem součástí toho procesu restorace našich klientů nebo odsouzených obecně.“* P4 nazírá na trest v současné době negativně z důvodu nefunkčního EMS. P5 justiční pracovník z oblasti

soudnictví podotýká P5: „*Zatímco ta legislativní úprava podle mě byla celkem odpovídající, kulhalo to technické provedení.*“ A jak se ukazuje pokulhává po deseti letech od zavedení trestu. Další čtyři zbývající dotazovaní se shodují s předloženými výroky.

Z výpovědí všech justičních pracovníků vzniká celková odpověď na (DVO2). Justiční pracovníci hodnotí zavedení TDV do českého soudnictví a výkonu trestu pozitivně, avšak z dlouhodobého hlediska nefunguje EMS, což v současné době přináší negativní přístup k ukládání ze strany soudců. Probační pracovníci jsou nakloněny TDV, avšak za předpokladu, že bude vyřešeno EMS, aby byl trest účinný musí být fyzické kontroly propojeny s EMS.

12.3. DVO3: Jak hodnotí justiční pracovníci výhody a nevýhody trestu domácího vězení?

Odpověď na (DVO3) je zahrnuta v **kategorii č. 6 – Faktory** pod kódy **ekonomický a psychický vliv**, poté v **kategorii č. 2 – Institut trestu domácího vězení** pod kódem **vězeňská subkultura**, též je propojena s **kategorií č. 7 – Kontinuita** pod kódem **sociální vazby**. Justiční pracovníci se shodují a na prvním místě zmiňují výhodu ekonomickou, P2: „*Výhoda, tak první výhoda je určitě ekonomického pohledu, že odsouzený není živěn státem.*“, což je propojeno s **kategorií č. 5 – Podmínky** pod kódem **zaměstnání**. P7: *Výhoda, je že musí jít do práce, to je jedna z podmínek.* Výhodu spatřují též v nepřerušovaných pracovních a rodinných záležitostech: P3: „*Výhoda, že může chodit do práce, že je se svými blízkými, že je se svými dětmi, není v podstatě deprimován tou situací, kdy vlastně absentuje to spojení rodiny s ním.*“ Podstatná výhoda, která je justičními pracovníky vyzdvihovaná je, že odsouzený není ovlivněn vězeňským schématem, a též vězeňskou subkulturou, slovo vězeňská subkultura použili všichni vybraní účastníci: P3: „*Výhoda, nejen společenská z toho ekonomického hlediska, výhoda je i pro toho daného člověka, toho odsouzeného, že on není omezen tou vězeňskou subkulturou, tím schématem chování ve výkonu trestu, těma řádama, nařízenima a vnitřníma předpisama, ale on se může zcela reálně svobodně projevat v tom domácím pracovním prostředí.*“ Jedinou nevýhodu, kterou justiční pracovníci potvrzují, je z dlouhodobého hlediska nefunkčnost EMS, jelikož při nefunkčnosti EMS nesplňuje TDV svůj záměr zcela správně. Fyzické kontroly nejsou dostačující, avšak vyskytuje se, zde fakt odlišnosti fyzických kontrol na menších městech oproti Praze či jiných větších městech. Jak se potvrdilo, v menším městě je uhlídatelnost pachatele větší, díky přívětivější spolupráci s policií, a též lepší dostupnosti do míst bydliště. V souhrnu je důležité podotknout, při správném fungování EMS nespátřují justiční pracovníci žádné nevýhody TDV.

TDV má omezující schéma v podobě naplánovaného časového rozvrhu pro splnění povinností a dalších záležitostí, které jsou s trestem spojeny. Pokud jsou pro TDV zajištěny všechny podmínky včetně materiálních, pod které spadá i připojení k internetu, může dál páchat trestnou činnost i v rámci výkonu domácím vězení. Dva dotazovaní justiční pracovníci neopomenuli zmínit trestnou činnost spojenou s počítačovou kriminalitou. Nevhodný adept pro TDV je vysvětlen ve výroku P5: *„je to nevhodné asi pro toho, kdo páchá sofistikovanou trestnou činnost, kde se to míjí účinkem, jestliže se bavím například tím, že tedy na počítači páchám trestnou činnost, jaksí sofistikovaného charakteru, tak těžko asi můžu říct, že domácí vězení mu v tom zabrání, to spíš ho motivuju k tomu, aby se v rámci tedy pobytu doma, naopak té počítačové kriminalitě dál intenzivněji věnoval.“* Opět je zde ukazatelem důležitosti celého procesu před uložením výkonu TDV přípravné šetření, kde se předem prověří trestná činnost, aby nemohlo dojít k tomuto selhání, aby pachatel nadále páchal trestnou činnost virtuálně.

12.4. DVO4: Jaké jsou přínosy a slabiny trestu domácího vězení pro pachatele a společnost?

Jak jsem se již zmiňovala v (DVO3), justiční pracovníci se shodují a na prvním místě uvádějí výhodu ekonomickou, rovněž ekonomický přínos, který je vysvětlený ve výroku P2: *„Stránka ekonomická, jeden den ve výkonu trestu stojí 1200 Kč, výkon TDV s tím náramkem s kontrolou s cestou se pohybuje mezi 250 až 300 Kč, když namátkově bez náramku tak je to 500 Kč na výjezd, jo ta ekonomika je jednoznačná.“* Dále je poznamenám další přínos, který souvisí s přeplněností věznic P6: *„V dnešní době, kdy jsou přeplněny ty věznice, tak to uvolňuje vlastně ty věznice, pomáhá to od toho, aby těch vězňů nebylo tolik.“* Taktéž opět panuje shoda přínosu pro pachatele s porovnáním VTOS, P2: *„Pro pachatele je to přínos, že nemusí mít ten zážitek nebo prožitek toho vězení, života ve vězení a všech těch dopadů, které k tomu pak patří.“* Taktéž u dobře zvoleného trestu domácího vězení, lze vyzdvihnout snížení míry recidivy odsouzených a tím naopak zvýšení ochrany společnosti před pachateli trestných činů. Za slabinu TDV justiční pracovníci považují už mnohokrát zmiňované dlouho pokulhávající EMS a s tím spojenou nižší početnost ukládání trestu ze strany soudců: P7: *„Zejména potíže se zavedením a způsobu fungování EMS, který nenaplnil očekávání a finanční prostředky do něj vložené. Při výkonu kontroly TDV jen pomocí namátkových kontrol probačních pracovníků bude přetrvávat obava soudců, zda bude trest řádně vykonáván.“*

12.5. DVO5: Jsou podle justičních pracovníků typické trestné činy, za které je vhodné ukládat trest domácího vězení?

TDV je možno uložit za bagatelní trestnou činnost, která se označuje jako přečiny. Mezi tyto přečiny zařadily justiční pracovníci tři trestné činy, za které je vhodné ukládat TDV. Neplatiči výživného to je specifický trestný čin, u kterého se všichni justiční pracovníci shodují na patřičnosti uložení TDV, dotazovaní reagovali podobně jako výrok P2: „*Člověk, který neplatí výživný typický. K čemu to je, když neplatiče výživného pošlete do vězení.*“ S uvězněním do VTOS neplatiče výživného vznikají další nadbytečné náklady, které oddalují splácení výživného. Dále je uvedeno maření výkonu úředního rozhodnutí řidičů, kteří přišli o řidičský průkaz a nadále řídí přes zákaz, pro tento trestný čin je příhodné uložení TDV. A třetím uvedeným trestným činem jsou justičními pracovníky považovány drobnější krádeže, které ovšem nejsou trestným činem opakovaným.

12.6. DVO6: Jsou podle justičních pracovníků typy pachatelů, pro které je trest domácího vězení vhodnější než pro jiné pachatele?

Dle justičních pracovníků není přímo typ pachatele, ale záleží, jak sám odsouzený je namotivován k životní změně. Je několik předpokladů, které by měl odsouzený splňovat, aby byl trest efektivní, zde se prolíná **kategorie č. 4 – Odsouzený**. Pachatel trestné činnosti, pro kterého je vhodné uložení TDV, by měl být v první řadě prvotrestaný. U recidivujících pachatelů je tento druh trestu neefektivní. Pachatel by neměl žít s drogou, drogová závislost ovlivňuje pachatele v mnoha směrech, zejména pachatel není schopen náležitě plnit podmínky TDV. Dále jak je popsáno v **kategorii č. 5 – Podmínky**, odsouzený musí souhlasit s TDV, tímto způsobem dá první impuls, že chce dosáhnout změny. Podmínka trvalého bydliště, které je propojeno se stálým zaměstnáním z důvodu finanční stránky odsouzeného, aby byl nadále schopný platit náklady na bydlení nebo například náklady spojené s trestnou činností. Též je důležité, aby bylo předem prošetřeno domácí zázemí odsouzeného, především pro zjištění sociálních vazeb, které by mohly být s ohledem na trestnou činnost narušené. Předpoklad pro efektivnost trestu je ničím nenarušené domácí prostředí.

12.7. DVO7: Má trest domácího vězení větší šanci ovlivnit integraci pachatele do společnosti než trest odnětí svobody?

TDV nijakým způsobem nenarušuje možnosti, které by pachatele ovlivnily v kontinuitě dosavadního života. TDV je koncipované, aby nedošlo k žádnému přerušení společenských vazeb a plnění povinností. Předností tohoto druhu trestu je krátkodobost, jelikož maximální hranice výkonu trestu je dva roky. Po výkonu trestu má odsouzený daleko lepší postavení v okruhu svých známých, přátel, a především rodiny. Také má lepší pracovní možnosti, poněvadž se na něj dříve hledí jako netrestaného, než je tomu po VTOS. Pozitivum TDV, které je upřednostňované z pohledu probačních pracovníků oproti VTOS, je, že odsouzený nepřijde do kontaktu s vězeňskou subkulturou a zůstane zachován respekt k VTOS. Vypovídající zkušenosti probačních pracovníků svědčí o mnoha případech, kdy v případě VTOS dojde k úplné institucionalizaci odsouzeného. Naopak při výkonu TDV není proces integrace pachatele do společnosti nijak přerušen.

12.8. HVO: Jak justiční pracovníci hodnotí sociálně integrační potenciál trestu domácího vězení?

Zodpovězením sedmi DVO vzniklo zřetelné schéma pro zodpovězení HVO. Podle názoru justičních pracovníků již samotné ukotvení trestu domácího vězení v sobě skrývá reálný sociálně integrační potenciál pro pachatele. Pro kompletní zodpovězení HVO je významné neopomenout výrazný problém, na který upozornili všichni zúčastnění justiční pracovníci, jímž je dlouhodobá nefunkčnost EMS. Justiční pracovníci vidí obrovský sociálně integrační přínos TDV, ovšem za předpokladu splnění všech materiálních podmínek. Pracovníci také upozornili, že tento druh trestu lze ukládat jen omezenému okruhu pachatelů. Z tohoto důvodu považují za důležité, aby před uložením výkonu TDV proběhlo přípravné šetření neboli stanovisko k TDV, kde se už na začátku zhodnotí jeho možný sociálně integrační přínos pro odsouzeného. Pracovníci vidí pro uložení a výkon TDV jako důležitou součinnost soudů s probační službou, posléze pro vhodné uložení TDV je důležitá zejména součinnost odsouzeného s probačním pracovníkem, při které navážou specifický vztah, který je z jejich pohledu klíčový. Řádně uložený TDV z pohledu justičních pracovníků poskytne pachateli možnost zachování jejich postavení v rodině a v širší společnosti. Stejně tak pozitivně hodnotí možnost zachování pracovního poměru, čímž nevznikají další okolnosti, které by narušovaly existenční a finanční podmínky života odsouzeného. Podstatným benefitem je, že TDV dává pachateli možnost řešit a napravit následky spojené s trestnou činností.

12.9. Další zjištění nespádající pod výzkumné otázky

Dalším zjištěním vyplývajícím z celkové analýzy je náročnost organizace časového režimu, kdy probační pracovník v součinnosti s odsouzeným tvoří harmonogram tak, aby časový rozvrh byl přímo úměrný všem povinnostem, které náleží s TDV. Na výroku P1 je objasněno, které další závazky odsouzený plní ve výkonu TDV: P1: *“ máme domácí vězně, který maj jednak trest obecně prospěšných prací, mají trest domácího vězení. Ony se někdy ty alternativy jako kumulují, že to není jeden trest, ale on může být zároveň ve výkonu trestu obecně prospěšných prací, domácího vězení a zároveň má uloženou ještě přiměřenou povinnost léčba na návykových látkách. “*

13. DISKUSE

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit sociálně integrační přínos trestu domácího vězení a zjistit přínosy a slabiny trestu domácího vězení v současné probační praxi. Na základě výsledků výzkumu doporučit efektivní využívání trestu domácího vězení. Při samotné realizaci rozhovorů mi pomohly zkušenosti získané z půlroční praxe na probační a mediační službě, především z důvodů formulace doplňujících otázek v průběhu jednotlivých rozhovorů. Výzkumný vzorek tvoří sedm probačních pracovníků a dva soudci. Z analýzy rozhovorů vzniklo schéma kompletního představení TDV.

Jak je již představeno, institut trestu domácího vězení je alternativní trest, který při splnění všech podmínek včetně materiálních v sobě nese sociálně integrační přínos ve všech směrech.

Pachatel, kterému mu byl uložen TDV k tomu dal svůj souhlas. Od souhlasu pachatele nastane dlouhý proces šetření splňujících podmínek pro uložení trestu, je tedy nezbytné navázání spolupráce odsouzeného s probačním pracovníkem. Všichni justiční pracovníci se shodují, že TDV je pro motivované vězně, kteří musí projevit velký zájem o změnu svého dosavadního jednání, tím pádem vzniká omezený okruh pachatelů, kterým může být TDV uloženo. Odsouzený ve výkonu TDV pracuje, má trvalé bydliště. V místě bydliště probíhají namátkové kontroly probačními pracovníky.

V současné probační praxi převládají fyzické kontroly vykonávané probačními pracovníky. Fyzické kontroly jsou vnímány justičními pracovníky jako nedostačující, avšak nutno podotknout, z výzkumného vzorku sedmi probačních pracovníků považují tři pracovníci fyzické kontroly za dostačující, z důvodu působnosti na menším městě, kde funguje okamžitá součinnost policie s PMS.

Nejvhodnější adept na TDV je dle všech justičních pracovníků pachatel, který spáchal trestný čin tím, že neplatí řádně výživné, které mu bylo uloženo soudem. Uložením VTOS neplatiči výživného neřeší situaci rodině, které schází dlužné výživné. Oproti tomu uložení TDV neplatiči výživného nevznikají dluhy navíc, jelikož v podmínkách by bylo splácení řádného výživného a zaměstnanost odsouzeného, ve VTOS není vždy jisté, že bude odsouzený pracovat.

Když odsouzený zůstane ve svém přirozeném, justiční pracovníci apelují na nezávadovém prostředí, nedojde k žádnému narušení jeho integrace ve společnosti, oproti tomu, když se dostane do prostor věznic a kde panující specifické vězeňské subkultury, tak nejenže je vystaven vlivu

nepříznivého prostředí, ale současně může přijít i o své rodinné zázemí a místo na trhu práce, což mu samozřejmě následně ztíží jeho návrat do společnosti po VTOS.

Z pohledu justičních pracovníků je důležité zaměřit se na osobnost pachatele a na jeho charakterové vlastnosti, zda je odsouzený schopen reflektovat svoji trestnou činnost, a jestli je dostatečně namotivován nadále nepáchat trestnou činnost.

13.1. Komparace výsledků výzkumu

V teoretické části jsou představené zahraniční výzkumy, které nepodávají zcela zřejmou odpověď, jaké jsou přínosy a slabiny trestu domácího vězení. Z jednotlivých zahraničních výzkumů je předložen fakt, že záleží na samotném pachateli a na jeho přístupu k samotnému trestu. Ve srovnání s výsledky, které vycházejí z mého výzkumu, je tento jev stejný.

V teoretické části je též představen český výzkum (Scheinost a kol., 2014), kde většina dotazovaných probačních pracovníků chápe trest domácího vězení jako vhodné rozšíření palety trestů sloužících jako alternativa k trestu odnětí svobody. Dotazovaní respondenti považují tento trest za přísnou sankci, která umožňuje to, že na rozdíl od trestu odnětí svobody nejsou během jeho výkonu zpřetrhány sociální vazby mezi odsouzeným a jeho blízkými, odsouzený si může udržet zaměstnání, a díky tomu hradit své případné závazky či pohledávky. Ve srovnání s mými výsledky je rovněž TDV posuzováno z pohledu justičních pracovníků jako vhodné rozšíření palety alternativních trestů, avšak liší se názor na přísnost trestu. Dotazovaní participanti mého výzkumu považují TDV za vhodný nástroj, který má určité omezující schéma, ovšem při zajištění všech splňujících podmínek, které náleží TDV.

Z výsledků výzkumu (Scheinost a kol., 2014) vyplývá fakt, že u soudců a státních zástupců jsou nejčastěji zmiňované absence účinné kontroly výkonu trestu domácího vězení. Někteří respondenti uvedli i další problémy, se kterými se v souvislosti s problematikou trestu domácího vězení ve své praxi setkali. Jak je zřejmé v porovnání s výsledky mého výzkumu, přetrvává absence účinné kontroly výkonu TDV. Dotazovaní participanti též uvedli složité situace, se kterými se potýkají při výkonu fyzických kontrol.

Shoda panuje v omezeném okruhu pachatelů, kterým lze TDV uložit. Ve výzkumu (Scheinost a kol., 2014) byl zmiňován nedostatek vhodných pachatelů, kterým lze tento trest uložit, neboť se objevilo upozornění na problematiku pachatelů bez trvalého bydliště, respektive s trvalým bydlištěm, které řádný výkon trestu domácího vězení neumožňuje a tím není pro ně vhodným trestem.

Část kritických komentářů (Scheinost a kol., 2014) se vztahovala k práci soudů. Podle některých probačních pracovníků soudy ukládají trest domácího vězení v některých případech nevhodně, a to bez předchozího šetření Probační a mediační služby nebo v rozporu s jeho doporučením, soudy nereagují dostatečně rázně na zprávy o tom, že odsouzený podmínky výkonu trestu porušuje. Jelikož můj výzkumný vzorek tvořilo sedm probačních pracovníků a dva soudci, objevila se též kritika od probačních pracovníků na práci soudců, avšak pouze v případě participantů z velkých měst. Soudci reagovali na otázku ohledně uložení TDV, že by mělo být vždy za předpokladu předchozího šetření a v součinnosti s PMS.

13.2. Limity mého výzkumu

Pro výstižnější zjištění resocializačního potenciálu TDV by bylo zajisté vhodné zařadit mezi participanty odsouzené, kteří buď jsou ve výkonu TDV nebo mají trest úspěšně za sebou. I přes menší počet participantů jsem získala velké množství dat, avšak v průběhu rozhovoru se participanty mnohokrát odklonili od tématu, což přineslo další užitečné informace o problematice vězeňství, ovšem analýza dat si vyžádala více časové dotace. Při realizaci rozhovorů nedošlo k žádnému zásadnímu narušení průběhu rozhovoru. Participanty byli z časového hlediska připraveni a ochotni věnovat se danému tématu v pracovní době. Z důvodu opatření, které souvisí se současnou situací, nemohly být všechny rozhovory uskutečněny při osobním setkání, což nepovažuji za velké úskalí, avšak při osobním setkání v pracovním prostředí participantů by mohly přicházet další významné podněty spojené s danou problematikou. Limity přicházejí z mé strany, jelikož uskutečněný výzkum je má první zkušenost s kvalitativním výzkumem s počtem devíti participantů.

13.3. Efektivní využívání TDV na základě výsledků výzkumu – doporučení pro praxi

Na základě výsledků mého kvalitativního výzkumu jsem shrnula doporučení pro efektivní využívání trestu domácího vězení. Následná doporučení vycházejí pouze z výpovědí participantů.

Navzdory nepochybným výhodám a přínosům trestu domácího vězení v podobě ekonomických úspor na rozdíl od trestu odnětí svobody byla a doposud je nedostatkem absence zaopatření permanentní kontroly odsouzeného. TDV je efektivní alternativní trest za splnění všech podmínek včetně materiálních. EMS nefunguje tak jak má, aby TDV plnilo svou nápravnou funkci. Aby alespoň z části mohl být trest efektivní bez EMS, je důležité předchozí šetření, součinnost soudů a PMS. Pachatel je prověřen, a když probační pracovník uzná za vhodné uložit TDV,

je zde potenciál, že pachatel je dosti namotivován dosáhnout změny a řešit následky trestné činnosti.

Při předběžném šetření je podstatné ověřit odsouzeného domácí prostředí, aby bylo jisté, že odsouzený má trvalé bydliště, a také jaké panují vztahy v rodině odsouzeného, zda rodina bude též v součinnosti s PMS.

Obrovská přednost TDV je v možnosti zachování pozitivních sociálních vazeb odsouzeného a tím pádem efektivnější integrace odsouzeného do společnosti, avšak za předpokladu, že pachatel dostatečně reflektuje spáchanou trestnou činnost a následky s tím spojené. Efektivní integrace jedince do společnosti se uskuteční za předpokladu, že pachatel trestné činnosti není uživatelem návykových látek, které ho omezují ve fungování v běžném životě. Pokud pachatel souhlasí a dochází v rámci TDV na nařízenou léčbu, je zde předpoklad naplnění účinného výkonu trestu, a s tím spojený efekt zdárné rehabilitace odsouzeného.

TDV je vhodné uložit prvopachateli bagatelní trestné činnosti, jelikož omezující schéma, které TDV tvoří je podobné VTOS, avšak za jiných podmínek. Prvopachatel bude znát riziko, že při porušení TDV může být uloženo VTOS.

Fyzické kontroly probačních pracovníků by neměly probíhat v pravidelných intervalech, aby si odsouzený nezvykl na určitý den a na obvyklý čas kontroly. Je vhodné, aby kontrolu vykonávali vždy dva pracovníci, aby nedošlo k ohrožení a bezpečnostním rizikům pro jednoho z pracovníků. V případě uložení léčby na návykových látkách považují za příhodné při namátkových kontrolách, vždy provést dechovou zkoušku na alkohol či test na drogy.

Z rozhovorů probačních pracovníků vyplývá, že ne vždy jdou přímo do domu či bytu odsouzeného, v mnoha případech jen zazvoní a odsouzený podepíše protokol, že byl v určeném obydlí. Jelikož je TDV považovaný za druhý nejpřísnější trest za VTOS, z tohoto důvodu bych zavedla, že při každé namátkové kontrole půjdou probační pracovníci zkontrolovat dům či byt pouze formou nahlédnutí do místností, myslím si, že tímto způsobem by se lépe dalo odhadnout, zda odsouzený udržuje sebe v obvyklých činnostech a své obydlí v řádném fungujícím provozu.

Probační pracovník na začátku konzultace s klienty, kteří dochází na středisko, vede neformální rozhovor, kde se zeptá: „Jak se klient má, a zda je u něj vše v pořádku“. Pokládám za přínosné vést takovýto neformální rozhovor při namátkových kontrolách, z důvodu zjištění různých nesrovnalostí, které by mohly být například příčinou nezdárného výkonu trestu domácího vězení.

ZÁVĚR

Trest domácího vězení je jedním ze škály alternativních trestů, má svá stanovení, za jakých podmínek, a kterému pachateli možno trest uložit. Ovšem je něco jiného stanovená legislativní úprava a zavedení v praxi.

Aby byl zcela splněn sociálně integrační potenciál TDV je více než nutné, mít k tomu vše potřebné. Probační pracovník má velmi klíčovou roli v TDV, ač je TDV určeno pro pachatele trestné činnosti, probační pracovník zastává v trestu mnoho funkcí, které jsou náročné jak po časové, tak po psychické stránce.

Dále se netýká TDV jen pachatele trestné činnosti, ale též jeho rodiny, která bude rovněž spolupracovat s PMS. Odsouzený zůstane ve svém prostředí, ale fungování rodiny se na určitou dobu změní, čímž odsouzený pocítí omezující schéma, které s sebou přináší TDV.

Výzkumná část práce přinesla mnoho poznatků ze současné probační praxe, co se týče samotného TDV, tak problematiky vězeňství.

Při uložení TDV je pachateli dána odpovědnost za spáchanou trestnou činnost a vyžaduje se napravení následků trestné činnosti, což je velký tlak na odsouzeného. Tento tlak zvládne jen disciplinovaný a motivovaný odsouzený, což je zde ukazatel pro omezený okruh pachatelů, kterým může být TDV uloženo.

Předáním odpovědnosti do rukou pachatele je první krok k nápravě. Odsouzený nezůstane sám na své problémy, ale má se s kým poradit. Ač tedy nejsou fyzické kontroly probačních pracovníků dostačující, jsou to kontroly osobní v místě bydliště, což už přináší jiný přístup k odsouzenému oproti VTOS.

Justiční pracovníci znají zkušenosti jiných států, znají se s kolegy jiných států, kteří tento druh trestu už řadu let předtím ukládali a kontrolovali. Dle výzkumného šetření, které zmínil jeden z justičních pracovníků, který hovořil s kolegy z Anglie, při výzkumném šetření TDV v Anglii šedesát procent těch, kteří tento druh trestu absolvovali, řekli, že raději příště výkon nepodmíněného trestu než znova tento trest. Zajisté by bylo zajímavé provést podobný plošný výzkum v České republice, jak nahlíží odsouzení na uložení trest domácího vězení.

Seznam literatury

- BĚLÍK, Václav, Stanislava HOFERKOVÁ a Blahoslav KRAUS, 2017. *Slovník sociální patologie*. 1. Praha: Grada Publishing, 120 s. ISBN 978-80-271-0599-1.
- HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ, 2010. *Inkluzivní vzdělávání: Teorie a praxe*. Praha: Grada, 217 s. ISBN 978-80-247-3070-7.
- HÁLA, Jaroslav a kol., 2014. *Quo vadis poena*. Praha: Triton, 170 s. ISBN 978-80-7387-779-8.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2010. *Velký psychologický slovník*. 4. Praha: Portál, 800 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
- HENDRYCH, Dušan, 2009. *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
- KALVODOVÁ, Věra, 2016. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 189 s. ISBN 978-80-7552-163-7.
- KOLÁŘ, Zdeněk, 2012. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel z pedagogiky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3710-2.
- KRÁL, Vladimír. Domácí vězení – další alternativní trest? *Trestněprávní revue*. 2007, **6**(8), 235-238. ISSN 1213-5313.
- KRAUS, Blahoslav, Věra POLÁČKOVÁ, Jitka LORENZOVÁ, Vladimír SPOUSTA, Leona STAŠOVÁ a Monika ŽUMÁROVÁ, 2001. *ČLOVĚK-VÝCHOVA-PROSTŘEDÍ: K otázkám sociální pedagogiky*. 117 publikace. Brno: Paido, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál (vydavatelství), 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KYSELA, Karel a Petr VOLEVECKÝ. Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, **15**(7), 4-13. ISSN 1211-2860.
- LACA, Slavomír, 2011. *Sociální pedagogika*. Brno: Institut mezioborových studií, 211 s. ISBN 978-80-87182-19-2.
- MAŘÁDEK, Vladimír, 2005. *Vězeňství*. 1. Ostrava, 203 s. ISBN 80-7368-002-5.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, Oldřich, 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 570 s. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ, Jana KOLÁČKOVÁ a eds., 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.

NAVRÁTILOVÁ, Jana, 2010. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 256 s. ISBN 978-80-87212-41-7.

NAVRÁTILOVÁ, Jana. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*. 2009, 94-97. ISSN 1210-6348.

PEŠATOVÁ, Ilona, 2005. *Úvod do speciálně pedagogické a sociální problematiky: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 125 s. ISBN 80-7083-985-6.

PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. 1. Grada Publishing, 208 s. ISBN 978-80-247-3470-5.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2009. *Pedagogický slovník*. 6.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.

SCHEINOST, Miroslav a kol., 2014. *Sankční politika pohledem praxe: Institut pro kriminologii a sociální prevenci*. Praha. ISBN 978-80-7338-144-8. Dostupné také z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/419.pdf>

SVOBODA, Zdeněk, Arnošt SMOLÍK a kol., 2010. *Pedagogická, sociální a zdravotnická práce s osobami ohroženými sociálním vyloučením*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 399 s. ISBN 978-80-7414-328-1.

ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ, 2010. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

ŠVINGALOVÁ, Dana, 2003. *Kapitoly ze speciální pedagogiky ve vztahu k sociální práci: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 90 s. ISBN 80-7083-775-6.

TOŠNEROVÁ, Tamara, 2010. *Vzdělávání k profesionalitě v sociálních službách: kurs odborné způsobilosti pro pracovníky v sociálních službách: učební texty*. Praha: Česká asociace pečovatelské služby, 187 s. ISBN 978-80-254-5249-3.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2014. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 815 s. ISBN 978-80-262-0696-5.

VETEŠKA, Jaroslav, 2015. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. 1. Praha: Wolters Kluwer, 252 s. ISBN 978-80-7478-898-7.

ZEHR, Howard, 2003. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 48 s. ISBN 80-902998-1-4.

Seznam internetových zdrojů

ALOYAN, Markus, 2020. [online]. *Home Confinement in the United States: The Evolution of Progressive Criminal Justice Reform*. Dostupné také z:

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3595693

ANSAY, S. J., 2000. [online]. *WHEN HOME IS A PRISON CELL: THE SOCIAL CONSTRUCTION OF COMPLIANCE IN HOUSE ARREST*. Dostupné také z:

<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=5478862> University of Florida.

BORSEKOVA, Kamila, Peter KRIŠTOFÍK, Anna VÁŇOVÁ a Samuel KORONY, 2018. [online]. *ELECTRONIC MONITORING AS AN ALTERNATIVE FORM OF PUNISHMENT: AN EXPLORATORY STUDY BASED ON EUROPEAN EVIDENCE*. Dostupné také z:

https://www.researchgate.net/publication/328065535_ELECTRONIC_MONITORING_AS_AN_ALTERNATIVE_FORM_OF_PUNISHMENT_AN_EXPLORATORY_STUDY_BASED_ON_EUROPEAN_EVIDENCE

Centrum sociálních služeb Praha.: *Resocializační a reintegrační programy* [online]. [cit. 2020-09-12]. Dostupné z: <https://www.csspraha.cz/resocializacni-a-reintegracni-programy>

epravo.cz. [online]. [cit. 2020-09-15]. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/vyhledavani/?q=trest+dom%C3%A1c%C3%ADho+v%C4%9Bzen%C3%AD&cx=000018779030384837123:p6ej717fo8o&sort=date&start=71>

epravo.cz. [online]. [cit. 2020-09-15]. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/vyhledavani/?q=trest+dom%C3%A1c%C3%ADho+v%C4%9Bzen%C3%AD&cx=000018779030384837123:p6ej717fo8o&sort=date&start=61>

GAINNEY, Randy R. a Bryan PAYNE, 2000. [online]. *Understanding the Experience of House Arrest with Electronic Monitoring: An Analysis of Quantitative and Qualitative Data*. Dostupné také z:

https://www.researchgate.net/publication/240690287_Understanding_the_Experience_of_House_Arrest_with_Electronic_Monitoring_An_Analysis_of_Quantitative_and_Qualitative_Data

GAINNEY, Randy R. a Bryan PAYNE, 2000. *The relationships between time in jail, time on electronic monitoring, and recidivism*. Dostupné také z:

<https://www.researchgate.net/publication/240525050> The relationships between time in jail time on electronic monitoring and recidivism An event history analysis of a jail-based program

Hospodářské noviny. [online]. [cit. 2020-09-15]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-66547660-cesko-je-v-ramci-evropy-jednou-ze-zemi-s-nejvetsim-poctem-veznu-a-nejdelsimi-tresty-v-ceskych-veznicich-je-take-vice-zen> Hospodářské noviny iHNed.cz ISSN 1213-7693

CHAMIEL, Elad a Sophie WALSH. 2018. [online]. *“House Arrest” or “Developmental Arrest”?* *A Study of Youth Under House Arrest*. Dostupné také z:

<https://www.researchgate.net/publication/325652898> House Arrest or Developmental Arrest A Study of Youth Under House Arrest

Ministerstvo spravedlnosti české republiky, 2017. *Portál justice: Aktuality 7.5. 2018* [online]. [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=obecne-informace>

Ministerstvo spravedlnosti české republiky, 2017. *Zahraniční zkušenosti s elektronickým monitoringem: Elektronický monitorovací systém v Evropě* [online]. [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/zahranicni-zkusenosti-s-elektronickym-monitoringem>

Ministerstvo spravedlnosti české republiky, 2017. *Zahraniční zkušenosti s elektronickým monitoringem: Historie* [online]. [cit. 2020-09-15]. Dostupné z:

<https://www.justice.cz/web/msp/zahranicni-zkusenosti-s-elektronickym-monitoringem>

Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Portál justice. *Zahraniční zkušenosti s elektronickým monitoringem: Elektronický monitoring a jeho využití v členských státech EU* [online]. [cit. 2020-11-25]. Dostupné z:

Elektronický dohledový systém (ELEKTRONISCH ÜBERWACHTER HAUSARREST) <https://www.justiz.gv.at/home/strafvollzug/elektronisch-ueberwachter-hausarrest>

Národní soustava povolání. *Otevřená a všem dostupná databáze povolání spravovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR* [online]. [cit. 2020-05-20]. Dostupné z:

<https://www.nsp.cz/jednotka-prace/urednik-probacni-a-mediac>

Národní soustava povolání. *Otevřená a všem dostupná databáze povolání spravovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR* [online]. [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.nsp.cz/jednotka-prace/asistent-probacni-a-media>

Portál, 2020. Kapitola 12. - 12.3: Aktuality 9.4. 2003.: *Alternativy k trestu odnětí svobody* [online]. [cit. 2020-09-10]. Dostupné z: <https://nakladatelstvi.portal.cz/nakladatelstvi/aktuality/79849>

Probační a mediační služba České republiky. *Cíle činnosti PMS* [online]. [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

Probační a mediační služba České republiky. *Poslání a cíle Probační a mediační služby* [online]. [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

Probační a mediační služba České republiky. *Trest domácího vězení* [online]. [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>

ŠTERN, Pavel. *Metody sociální práce a praxe Probační a mediační služby: Ministerstvo práce a sociálních věcí*. [online]. [cit. 2020-05-30]. Dostupné také z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Stern.pdf/ed13d611-5668-eb49-6366-275f39b2ac1f>

YANG, Suzanne a et al., 2009. [online]. *Doing time: A qualitative study of long-term incarceration and the impact of mental illness*. Dostupné také z: https://www.researchgate.net/publication/26683581_Doing_time_A_qualitative_study_of_long-term_incarceration_and_the_impact_of_mental_illness

Zákony

Zákon č. 257/2000 Sb., *Zákon o Probační a mediační službě*

Zákon č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník*

Další zdroje

Metodický standard EMS

Zkratky

Tabulka č. 2: Seznam použitých zkratek

EMS	Elektronický monitorovací systém
PMS	Probační a mediační služba
VTOS	Výkon trestu odnětí svobody
TDV	Trest domácího vězení
TZ	Trestní zákoník

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Výzkumný vzorek.....	43
Tabulka č. 2: Seznam použitých zkratek.....	75

Seznam příloh

Příloha č. 1: Otázky pro justiční pracovníky	78
Příloha č. 2: Informovaný souhlas účastníka výzkumu	79
Příloha č. 3: Souhlas účastníka s jeho zapojením do výzkumu	80

Otázky pro justiční pracovníky:

1. Jaká je vaše dosavadní praxe s ukládáním trestu domácího vězení?
2. Trest domácího vězení je uveden jako druhý nejpřísnější trest za trestem odnětí svobody, jak hodnotíte jeho zavedení do českého soudnictví a výkonu trestu?
3. U kterých trestných činů je podle vás uložení trestu domácího vězení vhodné a u kterých nevhodné?
4. U jakých pachatelů je podle vašeho názoru vhodné ukládat trest domácího vězení?
5. Pokud je pachatel potrestán trestem domácího vězení, má podle vašeho názoru lepší nebo horší šanci integrovat se do společnosti než pachatel, který je odsouzený k trestu odnětí svobody?
6. Jaké jsou podle vašeho názoru výhody a nevýhody trestu domácího vězení oproti trestu odnětí svobody?
7. Jaké jsou podle vašeho názoru přínosy trestu domácího vězení pro pachatele a společnost?
8. Jaké jsou podle vašeho názoru nedostatky a slabiny trestu domácího vězení?

Příloha č. 2: Informovaný souhlas účastníka výzkumu

Informovaný souhlas účastníka výzkumu:

Vážená paní, vážený pane,

v souladu se zásadami etické realizace výzkumu Vás žádám o souhlas s poskytnutím výzkumného materiálu ve formě audionahrávky v rámci diplomové práce.

Název diplomové práce: Trest domácího vězení a jeho resocializační potenciál

Autor diplomové práce: Bc. Petra Kašparová

Kontaktní údaje: tel. 777 163 023, email: Petra.KASPAROVA94@seznam.cz

Fakulta: Filozofická fakulta UK

Katedra: Katedra pedagogiky

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Jitka Lorenzová, Ph.D.

Cíl výzkumu: Cílem sociálně pedagogicky orientované diplomové práce je zjistit sociálně integrační přínos trestu domácího vězení.

Popis výzkumu: Práce má teoreticko-empirický charakter. Pro empirickou část práce byl zvolen kvalitativní výzkum zjišťující přínosy a slabiny trestu domácího vězení v současné probační praxi. Rozhovory proběhnou s probačními pracovníky z oddělení elektronického monitorovacího systému a soudci, kteří trest domácího vězení ukládají. Na základě výzkumu budou navržena doporučení pro efektivní využívání trestů domácího vězení.

Metodologie výzkumu: Kvalitativní výzkum – obsahová analýza za pomoci otevřeného kódování. Rozhovory s probačními pracovníky elektronického monitoringu a soudci.

.....

datum a podpis řešitele projektu

Příloha č. 3: Souhlas účastníka s jeho zapojením do výzkumu

Souhlas účastníka s jeho zapojením do výzkumu:

Svým níže uvedeným vlastnoručním podpisem potvrzuji, že dobrovolně souhlasím s účastí ve výše uvedeném projektu a že jsem měl/a možnost si řádně a v dostatečném čase zvážit všechny relevantní informace o výzkumu, zeptat se na vše podstatné týkající se účasti ve výzkumu a že jsem dostal/a jasné a srozumitelné odpovědi na své dotazy. Souhlasím s nahráváním rozhovoru a s poskytnutím informací, které se týkají uvedeného tématu.

Prohlášení:

Rozumím tomu, že moje účast ve výzkumu je dobrovolná a že mohu rozhovor nebo spolupráci kdykoli ukončit.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že nahrávky budou po přepsání rozhovoru smazány.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, jakým způsobem bude při zpracování dat a zveřejnění výsledků výzkumu zajištěna anonymita, která znemožní identifikaci mé osoby.

Souhlasím s tím, aby anonymizované úryvky z rozhovoru byly součástí publikovaných výsledků výzkumu.

Jméno a příjmení účastníka: ..... Datum narození: .....

Podpis účastníka: .....